

UTVIKLINGEN PÅ ARBEIDSMARKEDET¹

NAV's arbeidsmarkedsprognose

Sammendrag

Norsk økonomi gikk inn i en moderat oppgangskonjunktur mot slutten av 2016, noe som medførte økt sysselsetting og lavere arbeidsledighet. Utbruddet av koronaviruset og den påfølgende nedstengingen i første halvår i 2020 har imidlertid hatt store konsekvenser både for norsk økonomi og for arbeidsmarkedet. Smittevernstiltak både i Norge og utlandet førte til det bratteste fallet i aktivitetsnivået i norsk økonomi som noensinne er målt, og den høyeste registrerte arbeidsledigheten siden mellomkrigstiden.

Aktiviteten i norsk økonomi har tatt seg opp siden mai, etter det kraftige fallet i mars og april. Vi forventer at gjeninnhentingene fortsetter, og at aktiviteten i norsk økonomi er tilbake til nivået fra før pandemien i løpet av 2022. Som en konsekvens av den tvungne sparingen gjennom 2020, forventer vi en sterk vekst i privat konsum de to kommende årene, og at dette vil være det viktigste bidraget til veksten i norsk økonomi, til tross for en noe svakere reallønnsvekst i år og neste år. På den andre siden forventer vi en nedgang i oljeinvesteringene, særlig i 2021, noe som trekker veksten ned. Vi legger til grunn en noe sterkere boligprisvekst de kommende årene, som følger av lave utlånskostnader og lav boligbygging. Høyere boligpriser vil isolert sett føre til en høyere igangsetting av nye byggeprosjekter og til at boliginvesteringene gradvis henter seg inn igjen etter flere år med svak utvikling. Dette vil på sikt gi positive vekstimpulser til norsk økonomi.

I gjennomsnitt venter vi at bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge vil være 2,7 prosent lavere i år enn i fjor. Det gjenspeiler at koronapandemien har gitt et kraftig fall i de aller fleste etterspørselskomponentene i norsk økonomi, selv om det har vært en positiv utvikling etter april. Den offentlige etterspørselen, det vil si summen av offentlige konsum og investeringer, vil være det eneste positive bidraget til norsk økonomi i år, og dermed dempe nedgangen i Fastlands-BNP. Den offentlige etterspørselen vil fortsatt bidra til å løfte veksten i norsk økonomi de to neste årene, men i mindre grad enn i år.

Koronapandemien har ført til en stor nedgang i den utenlandske etterspørselen etter norske varer og tjenester. Stigende smittetall og gjeninnføringen av strenge smittevernstiltak gjør at vi har nedjustert våre anslag for BNP-veksten blant Norges handelspartnere også framover. Vi forventer økt utenlandsk etterspørsel i årene som kommer og en økning i eksporten av tradisjonelle varer og tjenester, men det vil ta tid før eksporten er tilbake på samme nivå som før krisen.

Vi forventer at veksten i sysselsettingen blir svak, men økende de kommende årene. Høy arbeidsledighet og lav lønnsvekst vil også føre til lavere yrkesdeltakelse enn før koronakrisen. Vi forventer at antallet registrerte ledige vil fortsette å falle ut året og videre inn i 2021 og 2022, men at tempoet vil avta. I gjennomsnitt vil antallet helt ledige ligge på 141 000 i år, noe som tilsvarer 5,0 prosent av arbeidsstyrken. Videre anslår vi at antallet helt ledige vil ligge på 95 000 neste år, og 86 000 i 2022. Dette tilsvarer henholdsvis 3,3 og 3,0 prosent av arbeidsstyrken.

¹ NAV's arbeidsmarkedsprognoser er utarbeidet av prognosegruppen i Arbeids- og velferdsdirektoratet. Artikkelen er skrevet av Eugenia Vidal-Gil og Audun Gjerde. I denne prognosen benyttes tilgjengelig informasjon fram til 30. oktober.

Utviklingen på arbeidsmarkedet

I løpet av et par uker i mars, gikk Norge fra å ha det laveste ledighetsnivået på 10 år til det høyeste i fredstid som følge av koronapandemien og tiltakene som ble satt i verk både i inn- og utlandet for å begrense smittespredningen. Summen av registrerte helt ledige og arbeidssøkere på tiltak økte fra 2,8 prosent av arbeidsstyrken i februar til 11,1 prosent i mars, ikke justert for sesongvariasjoner. I tillegg økte antallet delvis ledige kraftig. Det var i all hovedsak antall permitterte som økte. Arbeidsledigheten fortsatte å gå opp i begynnelsen av april og nådde toppen i uke 15. På det tidspunktet var 433 000 personer registrert som helt ledig, delvis ledig eller arbeidssøker på tiltak hos NAV (figur 1). Summen av alle arbeidssøkere i uke 15 tilsvarte 15,4 prosent av arbeidsstyrken.

Antall arbeidssøkere halvert etter gjenåpningen

Etter hvert som det ble lettet på noen av tiltakene og flere fikk vende tilbake på jobb, begynte arbeidsledigheten å gå ned i slutten av april. Denne tendensen har fortsatt fram til utgangen av oktober (uke 44). 187 000 personer var registrert som helt ledig, delvis ledig

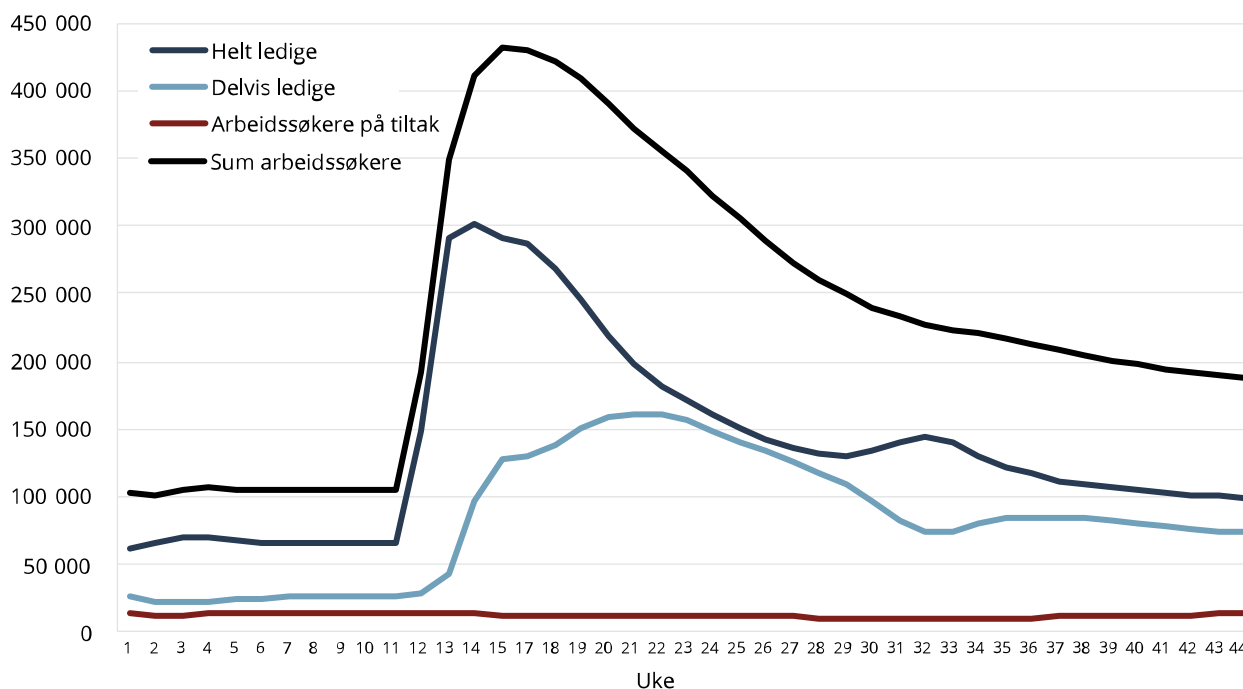
eller arbeidssøker på tiltak ved utgangen av oktober. Dette utgjør 6,6 prosent av arbeidsstyrken, og er 245 700 færre enn i uke 15. Summen av alle arbeidssøkere er dermed mer enn halvert siden toppen. Denne nedgangen skyldes i all hovedsak et betydelig fall i antall permitterte, som har gått ned med 213 000 (-80 %) siden uke 15.

99 400 personer var registrert som helt ledige hos NAV ved utgangen av oktober. Dette er 66 prosent færre enn i uke 15 og utgjør 3,5 prosent av arbeidsstyrken. Bruttoledigheten, som er summen av antallet helt ledige og arbeidssøkere på tiltak, var på 113 400 personer, eller 4,0 prosent av arbeidsstyrken. I tillegg var 73 600 personer registrert som delvis arbeidsledige, eller 43 prosent færre enn i uke 15. 21 800 av de registrerte helt ledige, er permitterte. Det samme gjelder for 32 900 av de delvis ledige. Til sammen var 1,9 prosent av arbeidsstyrken permittert i uke 44.

Færre sysselsatte

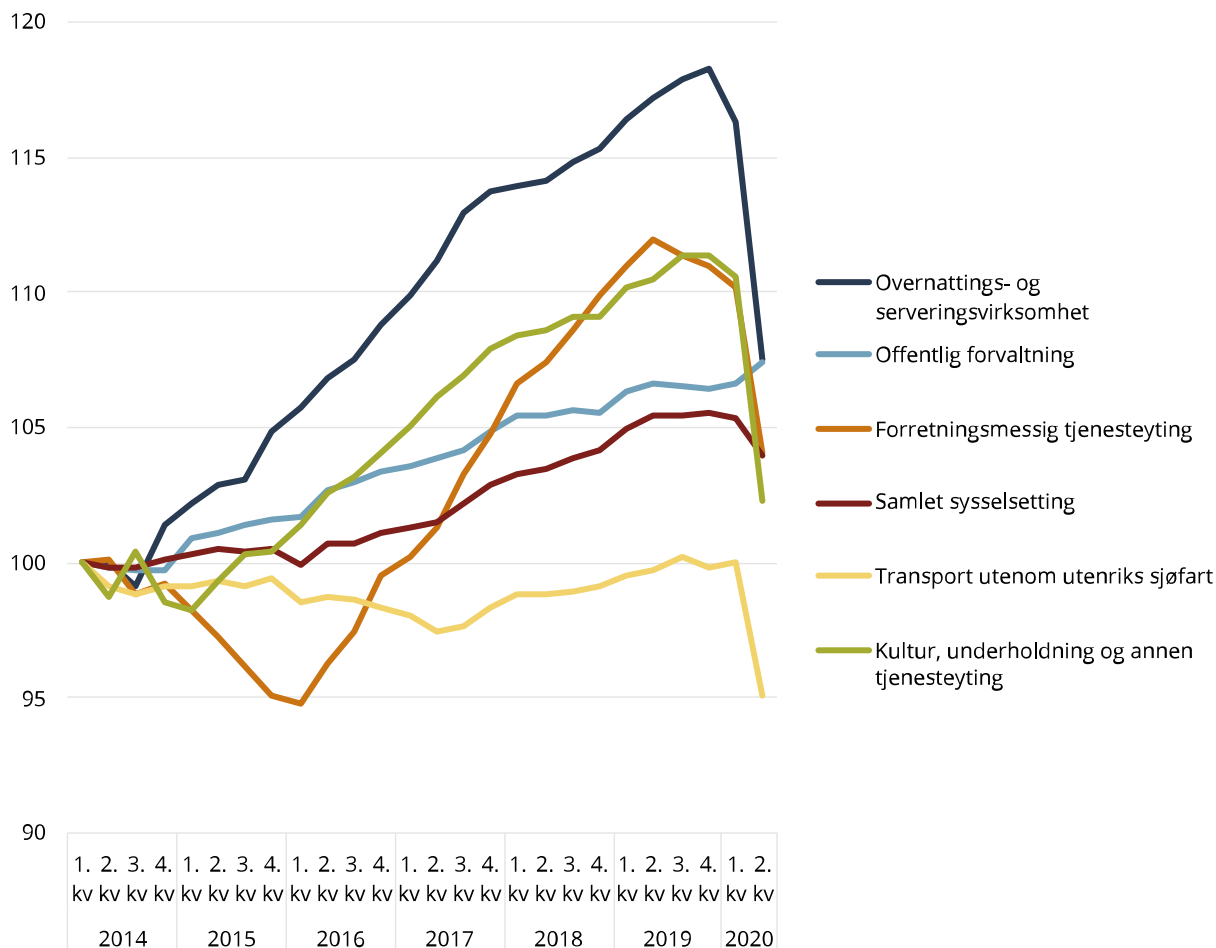
Restriksjoner i flere næringer, mindre reising og lavere internasjonal etterspørsel som følge av koronapandemien har medført at sysselsettingen i Norge har

Figur 1. Antall registrerte helt ledige, delvis ledige og arbeidssøkere på tiltak pr. uke. Uke 1 – 44 2020. Ikke sesongjustert.

Kilde: NAV

Figur 3. Sysselsettingen i utvalgte næringer ifølge nasjonalregnskapet. Sesongjustert. Indeksert: 1. kvartal 2014 =100.

Kilde: SSB

klart dypere nedgang i første halvår i år enn sysselsettingen, på 5,6 prosent. Denne nedgangen i utførte ukeverk har blitt reversert i tredje kvartal, mens antall sysselsatte har holdt seg stabilt. Sammenliknet med tredje kvartal 2019, var det i tredje kvartal i år 49 000 færre sysselsatte ifølge AKU. Dermed har andelen av befolkningen mellom 15 og 74 år som er sysselsatt sunket fra 68,6 prosent i tredje kvartal i fjor til 67,1 prosent i tredje kvartal 2020.

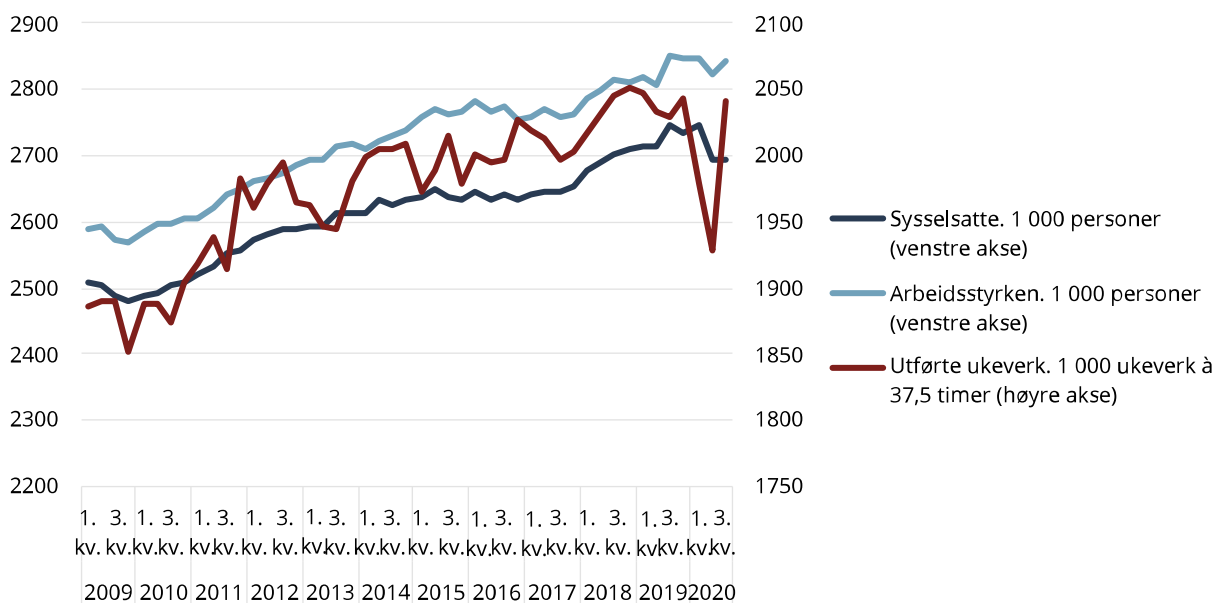
Færre i arbeidsstyrken

Arbeidsstyrken er summen av de sysselsatte og arbeidsledige i yrkesaktiv alder (15–74 år), og tilsvarende tilbudet av arbeidskraft. Ifølge sesongjusterte tall fra AKU holdt antall personer i arbeidsstyrken seg

omtrent uendret i første kvartal i år, falt med 24 000 i andre kvartal for så å øke igjen tredje kvartal (figur 4).

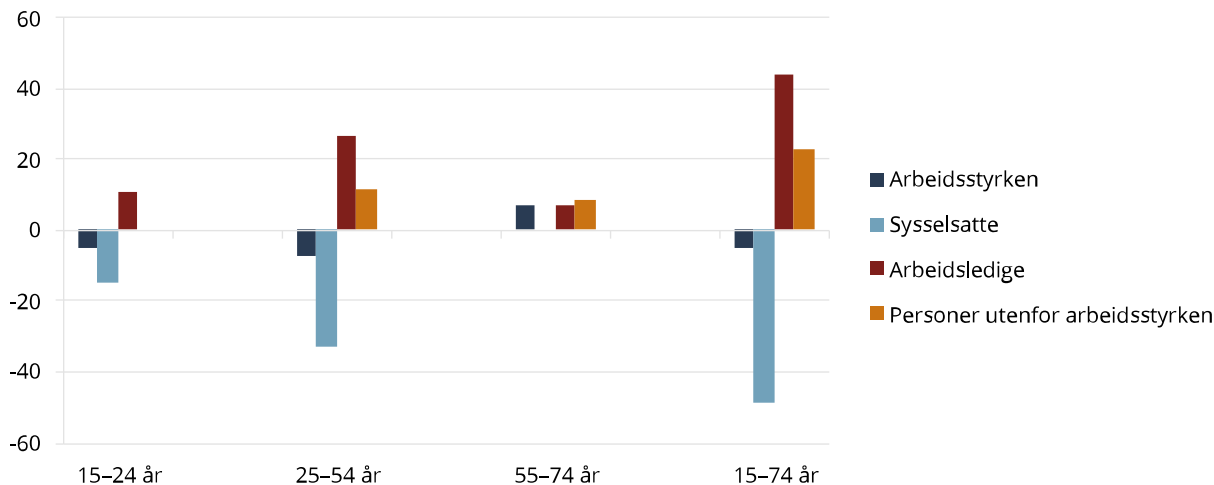
Sammenliknet med tredje kvartal 2019, var det 5 000 færre personer i arbeidsstyrken i tredje kvartal i år. Sysselsettingen falt med 49 000 personer i samme periode og dermed økte antall ledige med 44 000 personer (figur 5). Det er i aldersgruppene 15 – 24 år og 25 – 54 år at både antall personer i arbeidsstyrken og antall sysselsatte har gått ned, og den prosentvise nedgangen har vært størst blant de yngste. Antall personer i arbeidsstyrken mellom 55 og 74 år økte med 7 000, mens antall sysselsatte i denne aldersgruppen holdt seg uendret. Alle aldersgrupper har opplevd en økning i arbeidsledigheten: antallet arbeidsledige har gått mest opp i aldersgruppen 25 – 54 år, mens den

Figur 4. Sysselsetting, arbeidsstyrken og utførte ukeverk ifølge AKU. Sesongjustert.

Kilde: SSB

Figur 5. Endring i befolkningen i yrkesaktiv alder etter arbeidsstyrkestatus og alder ifølge AKU. 1 000 personer. 3. kvartal 2019 – 3. kvartal 2020.

Kilde: SSB

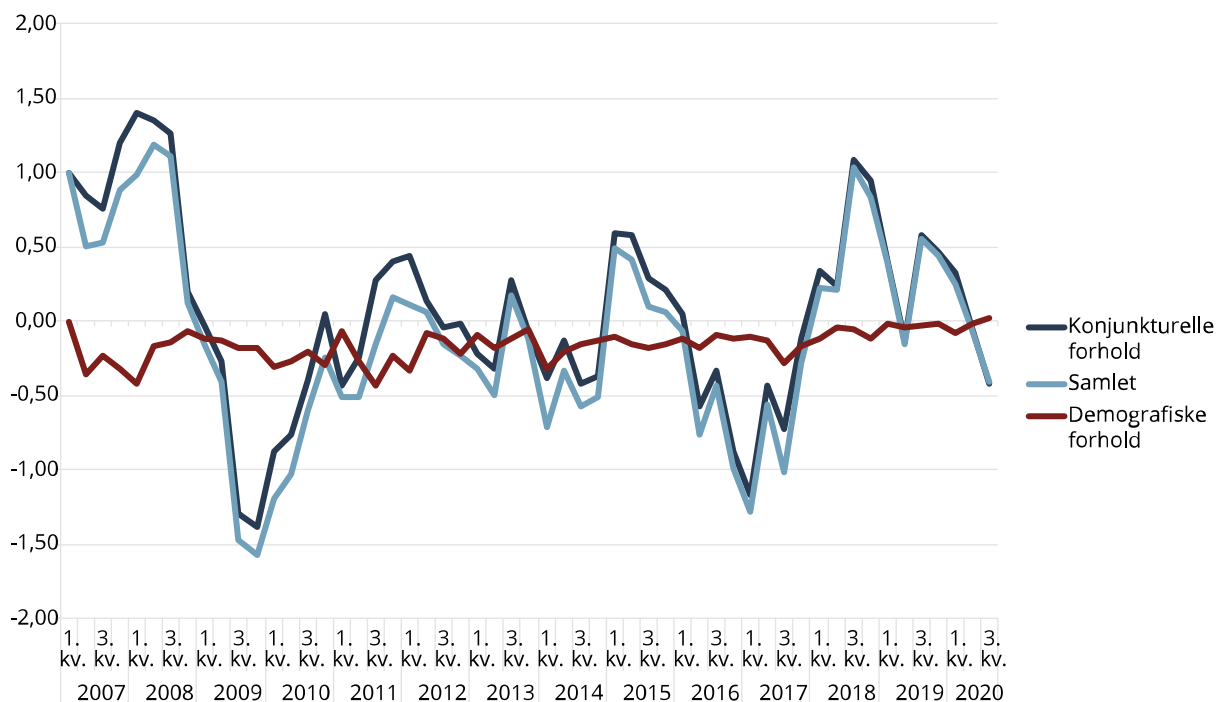
relative økningen har vært størst blant dem mellom 55 og 74 år. Befolkningen i yrkesaktiv alder økte med 17 000 personer fra tredje kvartal 2019 til tredje kvartal i år, noe som innebærer at antall personer utenfor arbeidsstyrken gikk opp med 23 000 ifølge AKU-tall.

Lavere yrkesdeltakelse

Yrkesdeltakelsen – det vil si andelen personer mellom

15 og 74 år som er i arbeidsstyrken – økte nesten sammenhengende fra første kvartal 2018 til første kvartal 2020. I andre og tredje kvartal i år har veksten i arbeidsstyrken vært lavere enn veksten i befolkningen 15–74 år, og yrkesdeltakelsen har dermed gått ned igjen. I tredje kvartal i år var yrkesdeltakelsen på 70,9 prosent, eller 0,4 prosentpoeng lavere enn i tredje kvartal i fjor.

Figur 6. Årlig endring i samlet yrkesdeltakelse og bidrag fra demografiske og konjunktuelle forhold. Prosentpoeng.

Kilde: SSB

Utviklingen i yrkesdeltakelsen påvirkes av demografiske og konjunktuelle forhold. Endringene i alderssammensetning i befolkningen over tid utgjør de demografiske forholdene. Eldre og yngre har en lavere yrkesdeltakelse enn gjennomsnittet og dermed vil en større andel eldre eller yngre isolert sett medføre lavere samlet yrkesdeltakelse. De siste årene er samlet yrkesdeltakelse redusert fordi andelen som tilhører den eldste aldersgruppen har økt. Figur 6 viser at i gjennomsnitt for perioden 2007–2017 har demografiske forhold redusert yrkesandelen med nesten 0,2 prosentpoeng hvert år. Denne effekten var klart mindre allerede i 2018, og i 2019 og så langt i 2020 har demografiske forhold praktisk talt ikke påvirket den samlede yrkesdeltakelsen.

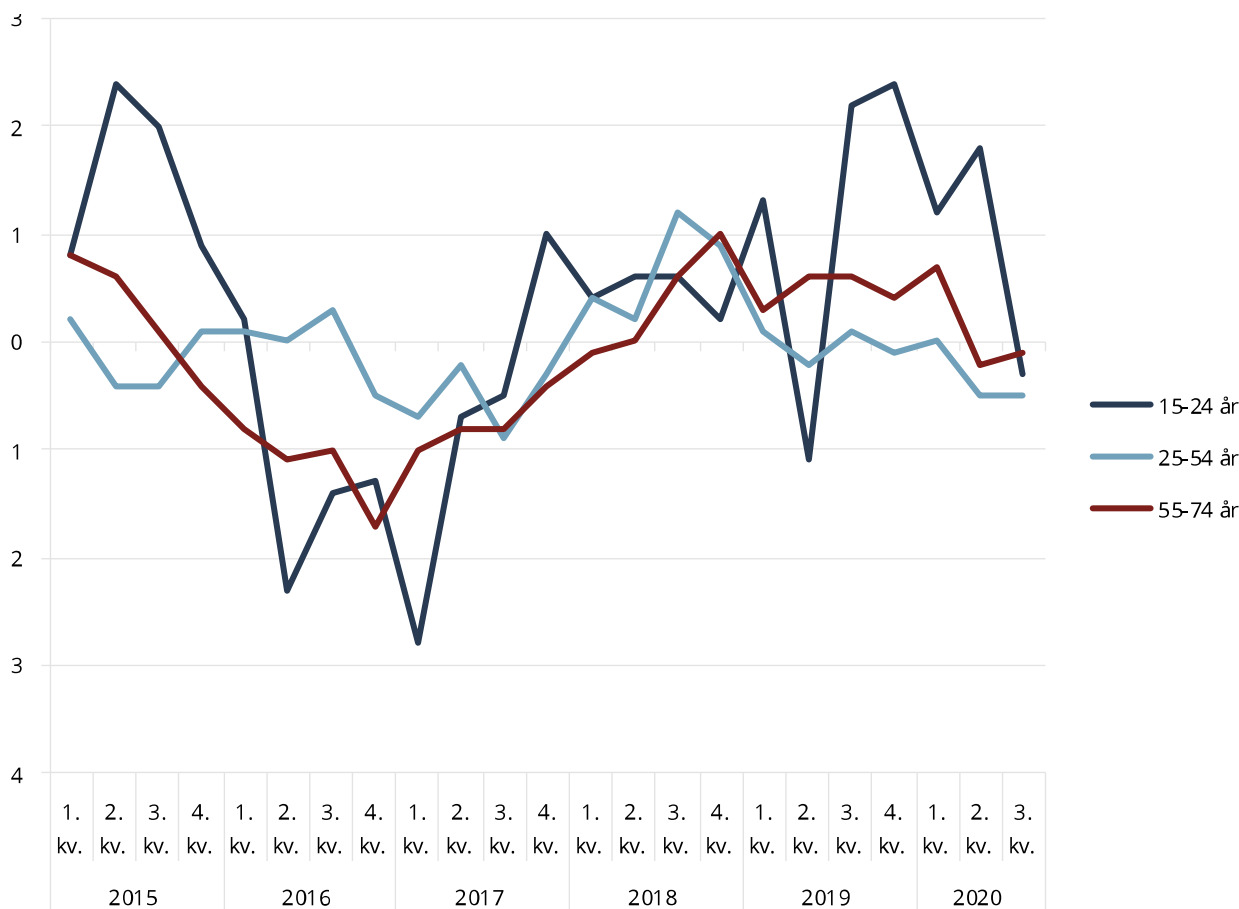
Endringene i yrkesdeltakelsen over tid for de ulike aldersgruppene utgjør de konjunktuelle forholdene. Historiske tall viser at konjunktorene påvirker yrkesdeltakelsen: den synker når etterspørselen etter arbeidskraft er lav og ledigheten økende. Størrelsen på denne responsen varierer mellom aldersgrupper,

men er vanligvis størst blant de yngste (figur 7). Ser vi nærmere på utviklingen fra tredje kvartal 2019 til tredje kvartal 2020, var det en nedgang i yrkesdeltakelsen i alle aldersgruppene. Nedgangen var størst i aldersgruppen 25 – 54 år med 0,5 prosentpoeng. Andre forhold som endrede preferanser om utdanningslengde eller pensjoneringsalder kan også påvirke yrkesdeltakelsen over tid.

Den registrerte arbeidsledigheten har falt siden april

Fra februar til mars ble antallet registrerte helt ledige nesten femdoblet, mens bruttoledigheten, som er summen av helt ledige og arbeidssøkere på tiltak, ble firedoblet (figur 8). Etter denne drastiske økningen i mars har både antallet helt ledige og bruttoledigheten gått ned hver av de påfølgende månedene, ifølge sesongjusterte tall. Nedgangen var særlig stor i mai og juni og har avtatt noe de siste månedene. Samlet fra april til oktober har begge størrelsene gått ned med om lag 60 prosent, men er fortsatt på et betydelig høyere nivå enn før koronapandemien. Som andel av arbeidsstyr-

Figur 7. Årlig endring i yrkesdeltakelsen etter alder. Prosentpoeng.

Kilde: SSB

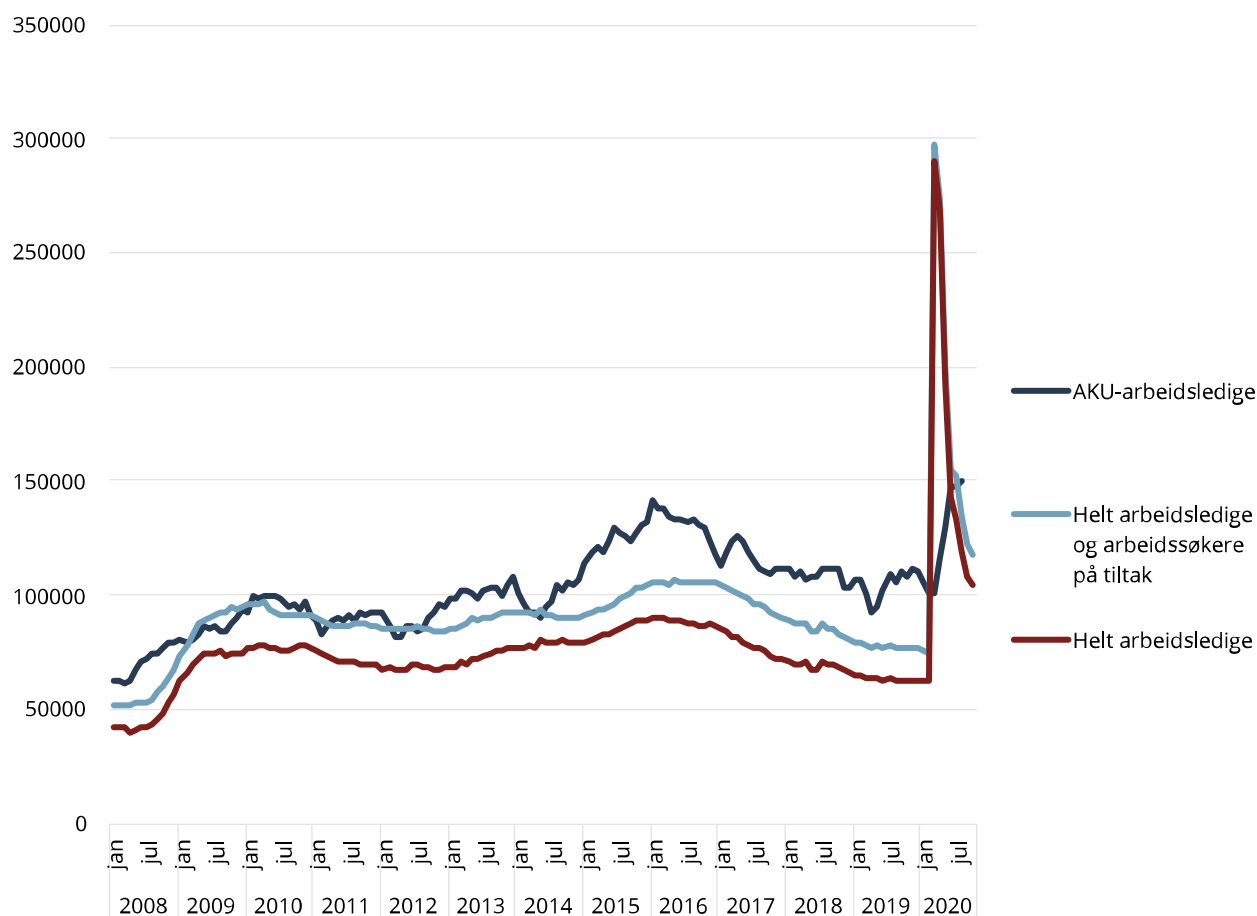
TO MÅL PÅ ARBEIDSLEDIGHETEN I NORGE

NAVs ledighetstall viser antall personer som registrerer seg som arbeidssøkere hos NAV. SSBs arbeidskraftundersøkelse (AKU) er en utvalgsundersøkelse som kartlegger arbeidsstyrken, sysselsettingen og arbeidsledigheten. Personer uten arbeid som ikke har rett på dagpenger, kan mangle incentiv til å registrere seg som arbeidssøker hos NAV samtidig som de svarer i AKU at de er ledige og aktivt søker arbeid. Dette er en av grunnene til avviket mellom antall registrerte ledige hos NAV og ifølge AKU. I tillegg defineres permitteringer ulikt i de to målene. En person som er permittert på fulltid teller som helt ledig fra tidspunktet den registrerer seg som arbeidssøker i NAV, mens i AKU regnes den som sysselsatt midlertidig fraværende fra arbeid de første tre månedene av permitteringen. Hvordan permitterte regnes i AKU-statistikken er i tråd med definisjonen fra Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO). Se ellers *Årsaker til ulike tall på arbeidsledighet - SSB* for noen generelle årsaker til at de to ledighetsmålene kan utvikle seg ulikt.

ken har den registrerte arbeidsledigheten gått fra å utgjøre 10,3 prosent i mars til 3,7 prosent i oktober. Bruttoledigheten har gått ned fra 10,5 prosent av arbeidsstyrken i mars til 4,2 prosent i oktober, ifølge sesongjusterte tall. Til sammenlikning utgjorde antallet helt ledige og bruttoledigheten henholdsvis 2,2 og 2,6 prosent av arbeidsstyrken i februar.

Arbeidsledigheten målt med AKU har økt mindre og på et senere tidspunkt enn den registrerte arbeidsledigheten, og det oppsto et usedvanlig stort avvik mellom de to målene i perioden mars-mai. Hovedgrunnen til dette avviket er hvordan de permitterte er definert i hvert av disse to målene på arbeidsledigheten (se faktaboksen *To mål på arbeidsledigheten i Norge*). Den kraftige økningen i antall permitterte i mars og april vises derfor ikke i AKU-tallene. Etter det har AKU-arbeidsledigheten tatt seg gradvis opp. I august var

Figur 8. Antall registrerte helt ledige, summen av helt ledige og arbeidssøkere på tiltak, og arbeidsledige ifølge Arbeidskraftundersøkelsen (AKU). Sesongjusterte tall.

Tallet på registrerte helt ledige er både sesongjustert og justert for bruddet i statistikken som innføring av forenklet registrering av arbeidssøkere i NAV i november 2018 medførte. Alle tall som vises i dette kapittelet er brudd- og sesongjusterte, om ikke annet er oppgitt. For nærmere forklaring om bruddet, se kapittel 5 i Om statistikken - Arbeidssøkere - www.nav.no

Kilde: SSB og NAV

150 000 arbeidsledige ifølge sesongjusterte AKU-tall, noe som tilsvarer 5,3 prosent av arbeidsstyrken. AKU-arbeidsledigheten var dermed høyere enn den registrerte arbeidsledigheten i august.

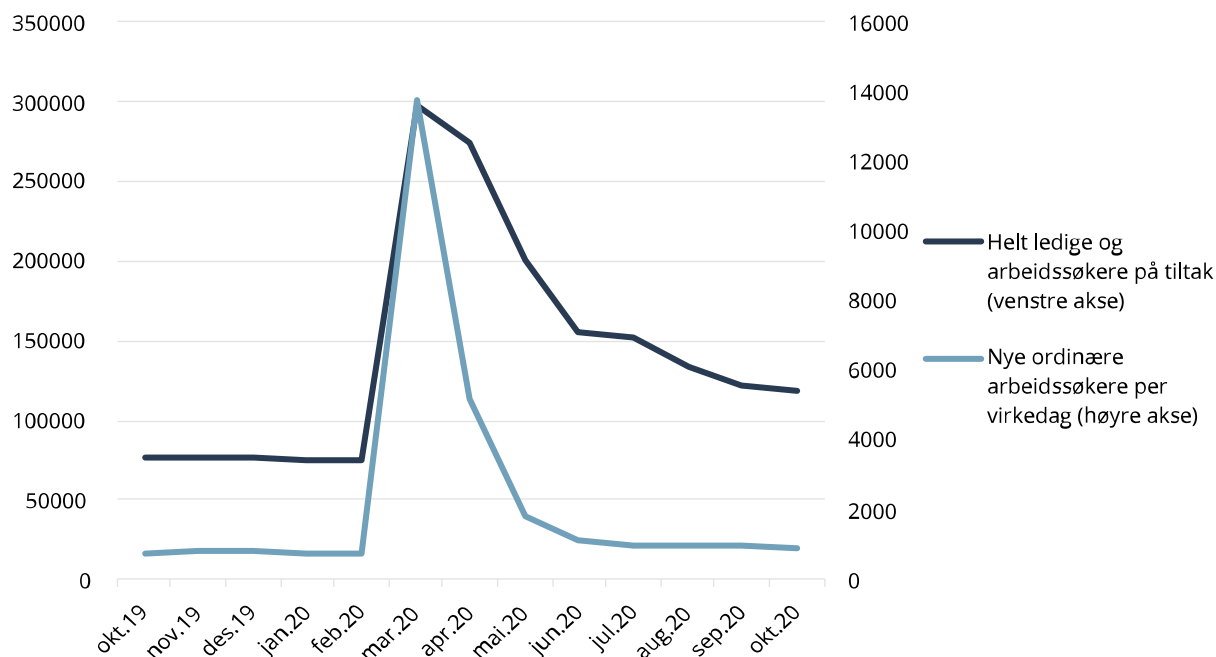
Tilgangen av nye arbeidssøkere har avtatt

Antallet nye arbeidssøkere³ viste en dramatisk økning i mars som følge av koronatiltakene, med nesten 14 000 nye arbeidssøkere per virkedag ifølge sesongjusterte tall, men ble mer enn halvert allerede i april.

Tilgangen av nye arbeidssøkere fortsatte å avta fram til juli og holdt seg relativt stabilt i august og september, med rundt 1 000 nye arbeidssøkere per virkedag. I oktober har tilgangen av nye arbeidssøkere avtatt ytterligere. Da var det i gjennomsnitt 900 nye arbeidssøkere per virkedag ifølge sesongjusterte tall. Det er om lag 100 flere enn i tilsvarende måned i fjor. Antallet nye permitterte, som utgjorde mesteparten av de nye arbeidssøkerne de første månedene av koronakrisen, har også avtatt. I oktober oppga 24 prosent av de nye arbeidssøkerne permittering som begrunnelse for at de registrerte seg hos NAV.

³ Inkluderer helt ledige, delvis ledige, arbeidssøkere på tiltak og andre arbeidssøkere. Tallene på tilgang av nye arbeidssøkere er sesongjustert, men ikke korrigert for bruddet.

Figur 9. Antall helt ledige og arbeidssøkere på tiltak, sesongjustert. Antall nye ordinære arbeidssøkere per virkedag, sesongjustert.

Kilde: NAV

Høyest ledighet innen reiseliv og transport

Selv om bruttoledigheten økte blant alle yrkesgrupper i mars, var økningen langt kraftigere blant ledere, innen reiseliv og transport, butikk- og salgsarbeid samt serviceyrker, som alle er yrkesgrupper hardt rammet av smittevernstiltakene. Den relative økningen i bruttoledigheten i mars var størst blant ledere, som omfatter personer med bakgrunn i flere ulike næringer, fulgt av personer med bakgrunn innen reiseliv og transport (figur 10). Det var den sistnevnte yrkesgruppen som hadde høyest bruttoledighet i mars, med 24,1 prosent av arbeidsstyrken ifølge sesongjusterte tall, og den gikk også ytterlig opp i april. Ledere samt butikk- og salgsmedarbeidere fulgte etter med henholdsvis 19,2 og 18,7 prosent av arbeidsstyrken. Innen undervisning, akademiske yrker og helse, pleie og omsorg, som er yrkesgrupper som i stor grad er tilknyttet offentlig sektor, samt jordbruk, skogbruk og fiske, var bruttoledigheten klart lavere enn gjennomsnittet i mars. Bruttoledigheten har blitt betydelig redusert i alle yrkesgrupper siden mars, men nedgangen har avtatt de siste månedene. I oktober var bruttoledigheten fortsatt høyest innen reiseliv og transport med 8,7 prosent av arbeidsstyrken ifølge sesongjus-

terte tall, mens den var lavest innen undervisning med 1,3 prosent.

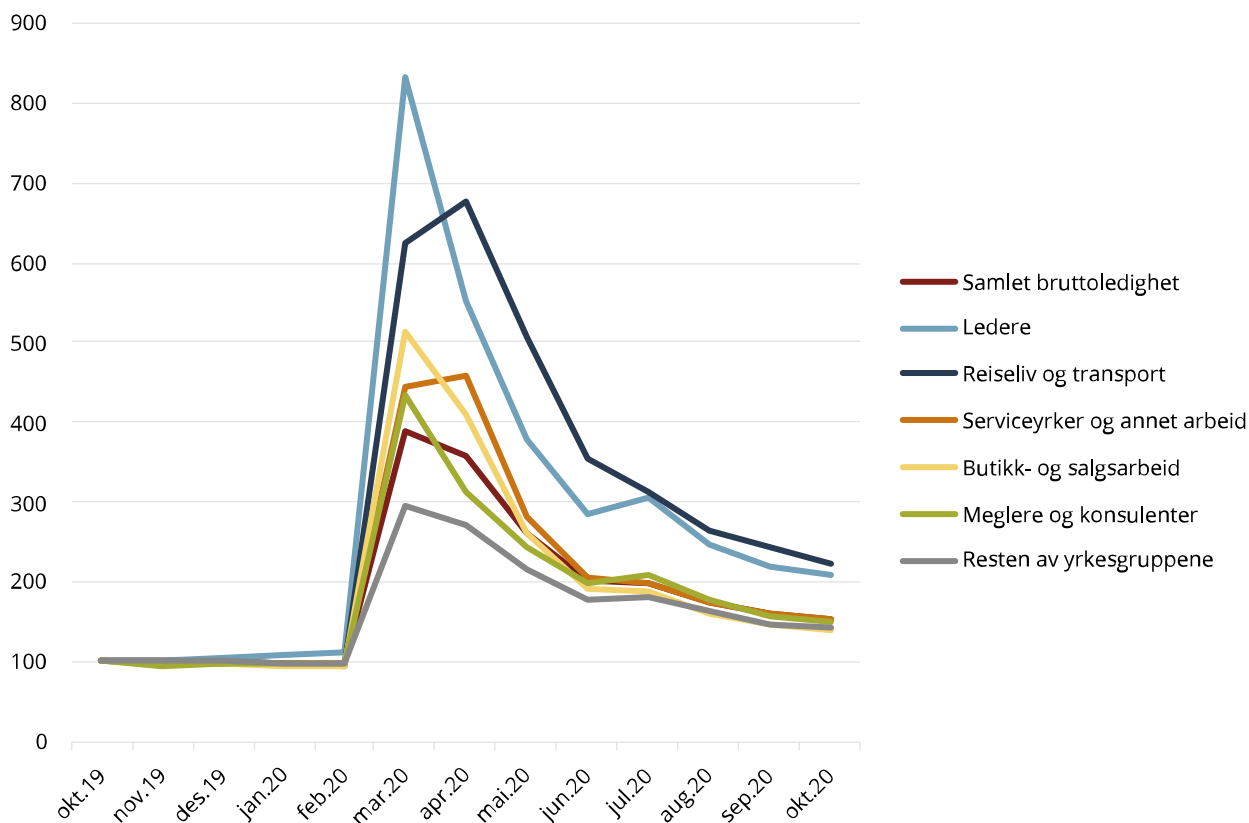
Arbeidsledigheten har økt mest i Oslo

Arbeidsledigheten økte kraftig i hele landet i mars som følge av koronapandemien, men det var forskjeller mellom fylkene (figur 11). I gjennomsnitt ble bruttoledigheten firedoblet fra februar til mars. Økningen var enda større i Innlandet, Vestland, Trøndelag samt Troms og Finnmark. Aller størst var økningen i Oslo. Her økte bruttoledigheten fra 3,0 prosent av arbeidsstyrken i februar til 13,5 prosent i mars, ifølge sesongjusterte tall. Alle fylkene har hatt en betydelig nedgang i bruttoledigheten fram til sommeren, men nedgangen har avtatt de siste fire månedene. I oktober var bruttoledigheten fortsatt høyest i Oslo, med 5,3 prosent av arbeidsstyrken fulgt av Viken med 4,6 prosent, mens den var lavest i Nordland og Trøndelag med 3,1 prosent.

Utviklingen internasjonalt

Utviklingen hos våre handelspartnere er viktig for utviklingen i norsk økonomi, fordi eksporten av tradi-

Figur 10. Summen av helt ledige og arbeidssøkere på tiltak i utvalgte yrkesgrupper. Sesongjustert. Indeksert: Januar 2014 =100.

Kilde: NAV

sjonelle varer og tjenester utgjør i overkant av 25 prosent av bruttonasjonalprodukt (BNP) for Fastlands-Norge⁴ og påvirker etterspørselen etter arbeidskraft direkte. I 2019 gikk 65 prosent av fastlandseksporten til EU og om lag 7 prosent til USA.

Den globale økonomien

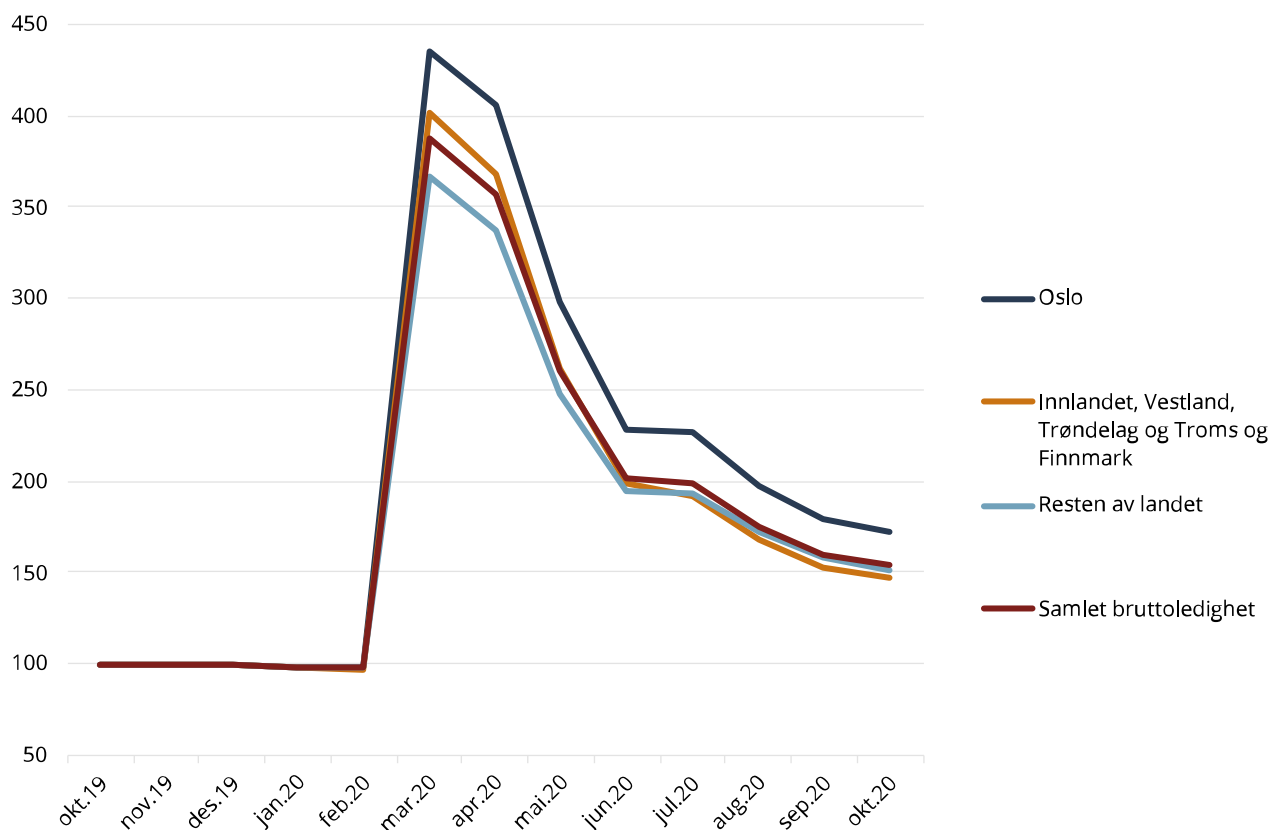
Det globale utbruddet av koronaviruset har hatt enorme konsekvenser for verdensøkonomien. I sine nyeste prognoser anslår det internasjonale pengefondet (IMF) at globalt BNP kommer til å falle med 4,4 prosent i 2020. Dette er 0,8 prosentpoeng høyere enn deres forrige anslag fra juni, etter at gjenåpningen i vår gikk bedre enn først ventet. Veksten er ventet å ta seg kraftig opp igjen i 2021, og IMF anslår at verdens BNP vil øke med 5,2 prosent. Vedvarende smittevern-

stiltak ut 2020 og langt inn i 2021 gjør imidlertid at anslått nivå på BNP i 2021 bare er 0,6 prosent høyere enn i 2019. Det har også gått hardt utover arbeidsmarkedene verden over. Ifølge den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) har antall utførte arbeidstimer falt med 17 prosent i løpet av første halvår. Dette tilsvarer om lag 500 millioner jobber. Internasjonal handel har også blitt hardt rammet. I mai var den samlede internasjonale handelen om lag 17 prosent lavere enn ved utgangen av 2019. Etter hvert som det har blitt lempet på smittevernsrestriksjonene, har handelen igjen tatt seg opp og vokst kraftig fra juni. I august var nivået om lag 4 prosent lavere enn ved slutten av fjoråret.⁵ I det samme tidsrommet har verdens industriproduksjon falt med om lag 4 prosent, til tross for en økning de siste fire månedene.

⁴ Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge er likt bruttonasjonalprodukt (BNP) utenom næringene utvinning av olje og naturgass, rørtransport og utenriks sjøfart.

⁵ Tall på samlet handel fra World Trade Monitor

Figur 11. Summen av helt ledige og arbeidssøkere på tiltak i ulike regioner. Sesongjustert. Indeksert: Januar 2014 =100.

Kilde: NAV

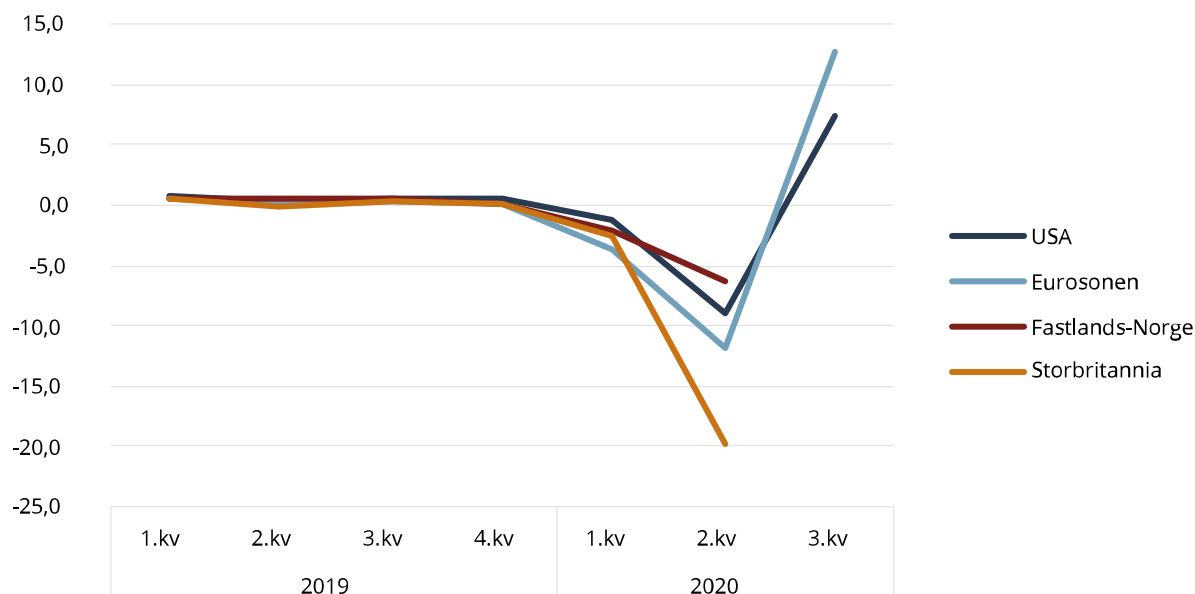
Smittetallene har i løpet av høsten igjen økt kraftig etter en periode med flatere utvikling. På det verste har over 500 000 personer i verden blitt bekreftet smittet per dag. De økende smittetallene har bremsset gjenåpningen i en rekke land, og flere land har også innført nye smittevernrestriksjoner. Selv om smittevernsrestriksjonene i større grad er direkte rettet mot områder med høy smitte innad i landene og ofte er mindre omfattende enn under den første bølgen i vår, vil restriksjonene likevel bremse den økonomiske gjeninnhentingen. Smitteutviklingen fremover blir derfor trolig den viktigste enkeltfaktoren for utviklingen i internasjonal økonomi. Vedvarende smittevernstiltak vil begrense den økonomiske aktiviteten frem til en vaksine er tilgjengelig. Flere ulike vaksiner er nå inne i siste testfase, men en vaksine forventes ikke å være tilgjengelig i stor skala før tidligst i april.

Europa

Allerede før koronakrisen var den økonomiske veks-

ten i eurosonen avtagende. Etter en svak avslutning på året endte den årlige BNP-veksten i 2019 på 1,3 prosent. Utbruddet av koronaviruset og den påfølgende nedstengingen førte til det bratteste fallet i den økonomiske aktiviteten som noensinne er målt i eurosonen. Etter en nedgang i BNP på 3,7 prosent i første kvartal, falt BNP med hele 11,8 prosent i andre kvartal. Sammenliknet med andre kvartal i fjor var BNP dermed 14,7 prosent lavere. Samtlige etterspørselskomponenter gikk ned, men nedgangen i privat konsum bidro mest til det store fallet i BNP både i første og andre kvartal. Bruttoinvesteringene falt også kraftig, i tillegg til at offentlig konsum gikk noe ned. Både import og eksport falt mye, men siden nedgangen i eksporten var noe større ble det totale bidraget fra nettoeksporten negativt. Det var i stor grad landene som ble hardest rammet av koronaviruset som også fikk den største nedgangen i BNP. Sammenliknet med andre kvartal i fjor var nedgangen i BNP størst i Spania (-22 %), Frankrike (-19 %) og Italia (-18 %), mens nedgan-

Figur 12. Kvartalsvis BNP-vekst blant Norges viktigste handelspartnere. Sesongjusterte tall. Prosent.

Kilde: BEA, Eurostat og SSB

gen var noe mindre i eurosonens største økonomi, Tyskland (-11 %). Foreløpige tall fra Eurostat viser en sterk gjeninnhenting i løpet av tredje kvartal. BNP i eurosonen vokste med 12,7 prosent i tredje kvartal, men er fremdeles 4,3 prosent lavere enn samme kvartal i fjor. Det har også vært en til dels dramatisk økning i smittetallene i oktober i både Tyskland, Frankrike, Italia og Spania, de fire viktigste økonomiene i eurosonen, og smittevernstiltakene har blitt strammet inn. Vi venter derfor at den økonomiske utviklingen i eurosonen i fjerde kvartal og inn i 2021 blir klart svakere, og at veksten tar seg gradvis opp etter det. Vi anslår at BNP er tilbake på samme nivå som før krisen først ved utgangen av 2022.

Arbeidsledigheten i eurosonen har økt fra 7,2 prosent i mars til 8,3 prosent i september. Andelen som er uten arbeid er trolig noe høyere fordi disse tallene ikke inkluderer personer som har vært permitterte mindre enn tre måneder. Veksten i sysselsettingen avtok mot slutten av 2019, og sysselsettingen falt med henholdsvis 0,3 og 2,9 prosent i første og andre kvartal i år. Nedgangen i andre kvartal var den største som noensinne er målt av Eurostat. Den europeiske sentralbanken, ECB, har valgt å holde styringsrenten uendret på -0,5 prosent siden september i fjor. De har

imidlertid satt i gang et omfattende oppkjøpsprogram av verdipapirer på om lag 1 350 milliarder euro for å sikre likviditet i de finansielle markedene. Samtidig har EU-landene etablert et felles gjenoppbyggingsfond for å hjelpe medlemslandene gjennom de økonomiske konsekvensene av koronakrisen. Fondet er på 750 milliarder euro og er finansiert ved å ta opp felles EU-gjeld, noe som sikrer lave lånekostnader.

Som følge av usikkerheten knyttet til utmeldelsen av EU, ble den økonomiske veksten i Storbritannia svært varierende gjennom 2019, og årsveksten endte på 1,3 prosent. BNP i Storbritannia falt med 2,5 prosent i første kvartal i år og med hele 19,8 prosent i andre kvartal. Nedgangen er den største i ett kvartal siden statistikken ble påbegynt i 1955. Dermed var BNP hele 21,5 prosent lavere enn i andre kvartal i fjor. Særlig privat konsum gikk kraftig ned i løpet av første halvår, men også bruttoinvesteringene og offentlig konsum hadde en betydelig nedgang, mens en oppgang i nettoeksporten bidro til å dempe fallet i BNP noe. Også i Storbritannia har smitten økt kraftig i løpet av oktober, og i flere store byer har det blitt innført omfattende restriksjoner særlig rettet mot tjenestesektoren. Dette, sammen med den stadig økende faren for en hard Brexit, gjør at vi forventer at gjeninn-

hentingen i britisk økonomi vil ta tid. Vi forventer en svak vekst mot slutten av året og inn i 2021, og at nivået på BNP er tilbake til nivået før krisen først etter vår prognoseperiode er over.

Sannsynligheten for en hard Brexit uten en handelsavtale mellom EU og Storbritannia øker stadig etter at partene ikke ble enige innen 15. oktober, som Storbritannias statsminister hadde satt som frist. En hard Brexit vil innebære at Storbritannia må forholde seg til reglene til Verdens handelsorganisasjon (WHO) når de handler blant annet med EU. Dette vil medføre økt toll på de fleste varer i tillegg til andre handelshindringer som grensekontroller. EU er Storbritannias klart viktigste handelspartner, og en hard Brexit vil ha store negative økonomiske konsekvenser for en allerede hardt rammet britisk økonomi. Det er derfor sannsynlig at forhandlingene vil fortsette utover høsten i et forsøk på å få i stand en avtale.

USA

Den økonomiske veksten i USA var forholdsvis solid i 2019, med en vekst i BNP på 2,2 prosent. Koronakrisen førte til en stor nedgang i BNP i første halvår i 2020, på henholdsvis 1,3 og 9,0 prosent i første og andre kvartal. Det var særlig husholdningenes konsum av tjenester som trakk ned den samlede BNP-veksten, men også nedgangen i konsum av varer og i bruttoinvesteringer bidro i negativt. En økning i føderale myndigheters konsum og investeringer, samt en økning i nettoeksporten, bidro til å dempe fallet i BNP noe. Foreløpige BNP-tall fra tredje kvartal antyder en sterk gjeninnhenting, med en vekst på 7,4 prosent. BNP-nivået var imidlertid fremdeles om lag 2,9 prosent lavere enn tredje kvartal i fjor. USA er samtidig landet med flest bekreftede smittetilfeller i verden, med over 9 millioner mot slutten av oktober. Etter en fallende trend på sensommeren har smittespredningen igjen skutt fart, og antall daglige smittetilfeller har ved utgangen av oktober nådd omtrent det samme nivået som ved den forrige smittetoppen i juli. De fleste statene har allerede gjenåpnet hele eller deler av samfunnet, men risikerer å måtte reversere deler av gjenåpningen om smittetallene fortsetter å stige. Vi venter derfor en moderat vekst i amerikansk økonomi ut året og inn i 2021, og at nivået på BNP trolig er

tilbake på omtrent samme nivå som før krisen ved utgangen av neste år.

Arbeidsledigheten i USA økte kraftig som følge av koronakrisen. I april hadde arbeidsledigheten økt til 14,7 prosent av arbeidsstyrken, opp fra 3,5 prosent i februar. Situasjonen har bedret seg noe siden det, og i september hadde arbeidsledigheten falt til 7,9 prosent. Sysselsettingen falt også kraftig tidligere i vår, og i april var bare 51,3 prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder sysselsatt. Dette var en nedgang på nesten 10 prosentpoeng fra februar. Sysselsettingsprosenten har også hentet seg inn noe fra den tid og ligger nå på 56,6 prosent, men dette er fremdeles langt fra normale nivåer.

Sentralbanken i USA, Federal Reserve (FED), kuttet i løpet av første halvdel av mars styringsrenten med hele 1,5 prosentpoeng til intervallet 0-0,25 prosent. For å støtte de finansielle systemene har FED også foretatt støttekjøp av verdipapirer til en verdi på rundt 1 900 milliarder dollar fra begynnelsen av mars til slutten av september. I tillegg godkjente kongressen i mars en økonomisk tiltakspakke på over 2 000 milli-

Makroøkonomiske anslag for våre viktigste handelspartnere

I vår prognosebane har vi lagt til grunn at utviklingen i BNP for våre viktigste handelspartnere i løpet av prognoseperioden blir som vist i tabell 1. Våre anslag er basert på de nyeste tilgjengelige makroøkonomiske anslagene fra sentralbankene Federal Reserve (USA), ECB (Eurosonen), Bank of England (Storbritannia) og Riksbanken (Sverige), samt de siste prognosene fra IMF og Norges Bank. Våre anslag er i tillegg basert på vår vurdering av utviklingen i verdensøkonomien den seneste tiden, blant annet de økende smittetallene i Europa.

Tabell 1. Anslag på gjennomsnittlig årsvekst i BNP for våre viktigste handelspartnere

Land	2020	2021	2022
USA	-3,6 %	4,0 %	2,8 %
Eurosonen	-8,0 %	4,0 %	3,6 %
Storbritannia	-11,6 %	4,6 %	4,4 %
Sverige	-3,9 %	3,1 %	3,0 %
Kina	1,6 %	8,1 %	5,8 %

arder dollar for å bistå både amerikanske husholdninger og bedrifter gjennom krisen. Forhandlingene om en ny krisepakke i kongressen, som blant annet skal forlenge noen av ordningene fra den første, har blitt forsinket av det amerikanske presidentvalget. Verken republikanerne eller demokratene virker å være villige til å gi den andre parten store gjennomslag så nær valget, og forhandlingene fortsetter trolig etter presidentvalget.

Den makroøkonomiske utviklingen i Norge

Dyp nedgang i fastlandsøkonomien

Årsveksten i BNP for Fastlands-Norge ble på 2,3 prosent i 2019, noe høyere enn trendveksten⁶ for fastlandsøkonomien. Norsk økonomi var dermed inne i en moderat oppgangskonjunktur da utbruddet av koronaviruset førte til en omfattende nedstengning av

det norske samfunnet. Som konsekvens av nedstengingen i midten av mars falt BNP med 2,2 prosent i første kvartal, ifølge sesongjusterte tall fra nasjonalregnskapet (tabell 2). Det var særlig lavere aktivitet innen tjenestenæringene som trakk ned, og nedgangen var aller størst innen overnattings- og serveringsvirksomhet samt kultur, underholdning og annen tjenesteyting. Lavere aktivitet innen industrinæringene tilknyttet petroleumsvirksomhet trakk også kraftig ned. Nedgangen i Fastlands-BNP var på 6,3 prosent i andre kvartal og er ifølge SSB den dypeste som noensinne er registrert. Igjen var det en kraftig nedgang i aktiviteten i tjenestenæringene som trakk ned veksten. I tillegg til en videre nedgang innen overnattings- og serveringsvirksomhet og kultur, underholdning og annen tjenesteyting, falt også bruttoproduktet innen forretningsmessig tjenesteyting samt transport utenom utenriks sjøfart kraftig. Bruttoproductet innen industri og bergverk samt bygge- og anleggsvirksomhet falt også betydelig og bidro til nedgangen. Ifølge månedstall fra nasjonalregnskapet begynte Fastlands-BNP å øke igjen allerede i mai. Veksten har fortsatt fram til august, men avtatt noe de siste to månedene. I august var det særlig veksten innen industrien og forretnings-

⁶ Trendveksten er en estimert størrelse. SSBs estimat av den årlige trendveksten for BNP Fastlands-Norge er på 2 %. En oppgangskonjunktur er definert som en periode der veksten i BNP for Fastlands-Norge er høyere enn trendveksten.

Tabell 2. Utvalgte makroøkonomiske hovedstørrelser. Årlig vekst og sesongjustert kvartalsvis vekst. Prosent

	2018	2019	3. kv. 2019	4. kv. 2019	1. kv. 2020	2. kv. 2020
Bruttonasjonalprodukt	1,3	1,2	0,0	1,5	-1,7	-5,1
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge	2,2	2,3	0,6	0,1	-2,2	-6,3
Konsum i husholdninger mm	1,9	1,5	0,3	-0,2	-4,3	-10,8
- Varekonsum	0,7	0,1	-0,7	-0,3	-1,3	5,0
- Tjenestekonsum	2,3	2,7	0,8	0,8	-5,3	-17,0
Konsum i offentlig forvaltning	1,4	1,7	0,6	0,7	-0,2	-2,2
Bruttoinvestering i fast realkapital	2,8	6,1	2,5	0,0	-5,1	-3,4
- Utvinning og rørtransport	1,9	12,8	1,2	5,3	-5,2	-6,6
- Fastlands-Norge	3,0	4,3	2,7	-1,5	-5,5	-1,5
- Næringer	6,8	5,6	4,1	0,4	-5,6	-6,8
- Industri og bergverk	16,7	25,0	10,9	0,6	-13,0	-9,6
- Boliger (husholdninger)	-6,2	-0,9	-0,6	-3,8	-4,8	0,9
- Offentlig forvaltning	7,5	7,5	3,6	-2,2	-5,9	4,7
Eksport i alt	-0,2	1,5	-1,5	5,5	-0,9	-8,7
- Tradisjonelle varer	2,0	4,9	-0,1	1,4	-2,8	-8,4
- Tjenester	5,4	4,7	2,2	-0,2	0,7	-18,2
Import i alt	1,9	5,2	-0,2	-0,5	-4,1	-16,7
- Tradisjonelle varer	3,2	5,7	-1,7	-1,5	-1,1	-7,9

Kilde: SSB (NR)

messig tjenesteyting som trakk opp, men nivåene var fremdeles klart lavere enn før koronakrisen.

Nedgang i investeringene

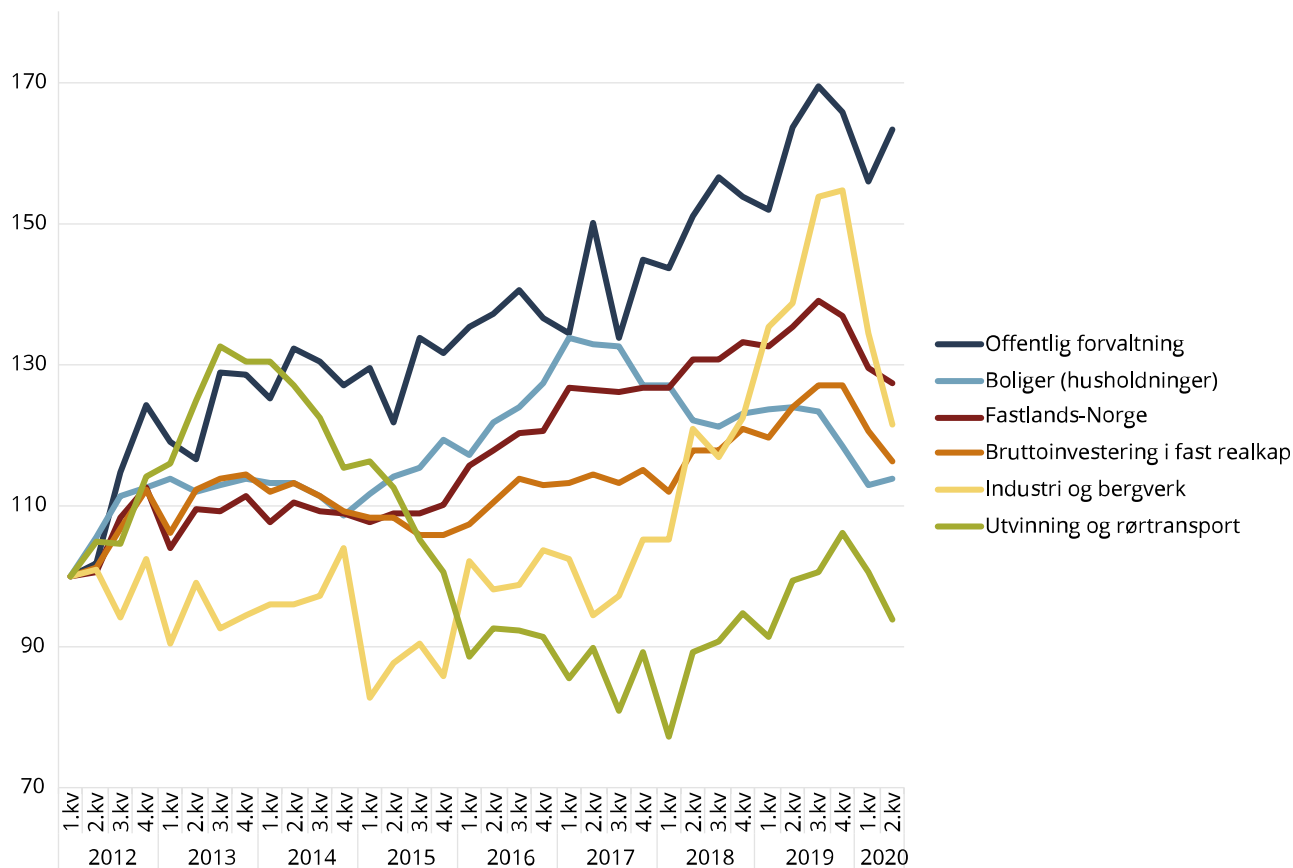
De totale bruttoinvesteringene i fast realkapital utgjør om lag en tredjedel av Fastlands-BNP og inkluderer både investeringer på norsk sokkel og på fastlandet. I fjor økte bruttoinvesteringene med totalt 6,1 prosent, som følge av en økning både i oljeinvesteringene og fastlandsinvesteringene. Bruttoinvesteringene i Fastlands-Norge økte med 4,3 prosent, mens bruttoinvesteringene innen utvinning og rørtransport økte med 12,8 prosent. Det var sterk vekst både i industriinvesteringene og innen offentlig forvaltning, mens boliginvesteringene gikk noe ned. Så langt i år har bruttoinvesteringene falt betydelig som følge av koronakrisen, med 5,1 prosent i første kvartal, etterfulgt av en nedgang på 3,4 prosent i andre kvartal. Det var en bred nedgang i bruttoinvesteringene i begge

kvartalene. I første kvartal falt samtlige størrelser, mens boliginvesteringene og investeringene i offentlig forvaltning gikk noe opp i andre kvartal.

Nedgang i petroleumsinvesteringene

Oljeprisen beveget seg mellom 55 og 75 dollar fatet i fjor, men stabiliserte seg på rundt 65 dollar fatet ved inngangen til 2020. I løpet av mars falt oljeprisen kraftig, til om lag 22 dollar fatet ved utgangen av måneden. Dette var en konsekvens av en nedgang i oljeetterspørselen som følge av koronaviruset og at OPEC-landene ikke kom til enighet med Russland om kutt i oljeproduksjonen. I april ble OPEC-landene igjen enige med Russland om kutt, men dette utløste et nytt prisfall til under 20 dollar fatet da kuttene var mindre enn forventet. Etter dette har oljeprisen hentet seg noe inn igjen, og har stort sett ligget i overkant av 40 dollar fatet siden slutten av juni. I vår prognose ligger det til grunn at oljeprisen blir i gjennomsnitt 42

Figur 13. Utviklingen i investeringene. Sesongjustert. Indeksert: 1. kvartal 2012=100.

Kilde: SSB (NR)

dollar i år, før den stiger til 43 dollar neste år, og 46 dollar i 2022. Det er imidlertid knyttet stor usikkerhet til anslaget. Smittesituasjonen vil også påvirke oljeprisen framover, siden strengere restriksjoner vil bety lavere etterspørsel etter olje og dermed en lavere oljepris.

Oljeinvesteringene nådde sitt høyeste nivå i 2013, da investeringene var på hele 224 milliarder kroner. Fallende oljepris og økt kostnadsnivå førte til at oljeinvesteringene falt kontinuerlig fram til 2017, for så å øke igjen gjennom 2018 og 2019. Så langt i år har investeringene falt kraftig. I SSBs investeringsundersøkelse fra august anslår operatørene på norsk sokkel at investeringene innen olje- og gassvirksomhet vil bli på 185 milliarder kroner, noe som er en økning på 1,9 prosent sammenliknet med det tilsvarende anslaget som ble gitt for 2019 i tredje kvartal i fjor, målt i løpende priser. Dette er en økning på 2,4 prosent fra forrige måling i mai, og er trolig godt hjulpet av både høyere oljepris og stortingets skattepakke for oljenæringen. Anslaget for 2021 tyder på en nedgang på hele 15 prosent sammenliknet med investeringsanslaget for 2020 som ble gitt i august i fjor. Vi venter derfor en moderat nedgang i oljeinvesteringene i år, og en kraftig nedgang i 2021. I 2022 forventer vi en liten økning (tabell 3).

Nedgang i boliginvesteringene

Boliginvesteringene falt både i 2018 og i 2019 etter å ha vokst kraftig i 2015 og 2016. En spesielt svak utvikling i fjerde kvartal i fjor førte til at boliginvesteringene i snitt ble 0,9 prosent lavere i 2019 enn i 2018. Boliginvesteringene fortsatte å falle i første kvartal i år med en nedgang på 4,8 prosent, etterfulgt av en liten gjeninnhenting i andre kvartal med en vekst på 0,9 prosent. De siste sesongjusterte månedstallene fra nasjonalregnskapet indikerer en videre nedgang i tredje kvartal. Utviklingen i boliginvesteringene følger utviklingen av igangsetting av nye byggeprosjekter. Antall igangsettningstillatelser til nye boliger hadde en negativ trend gjennom hele fjoråret, ifølge tall fra SSB. I år har utviklingen stabilisert seg noe på et forholdsvis lavt nivå. Så langt i år er igangsatt bruksareal i overkant av 9 prosent lavere enn tilsvarende periode i fjor. Vi forventer derfor en nedgang i boliginvesteringene.

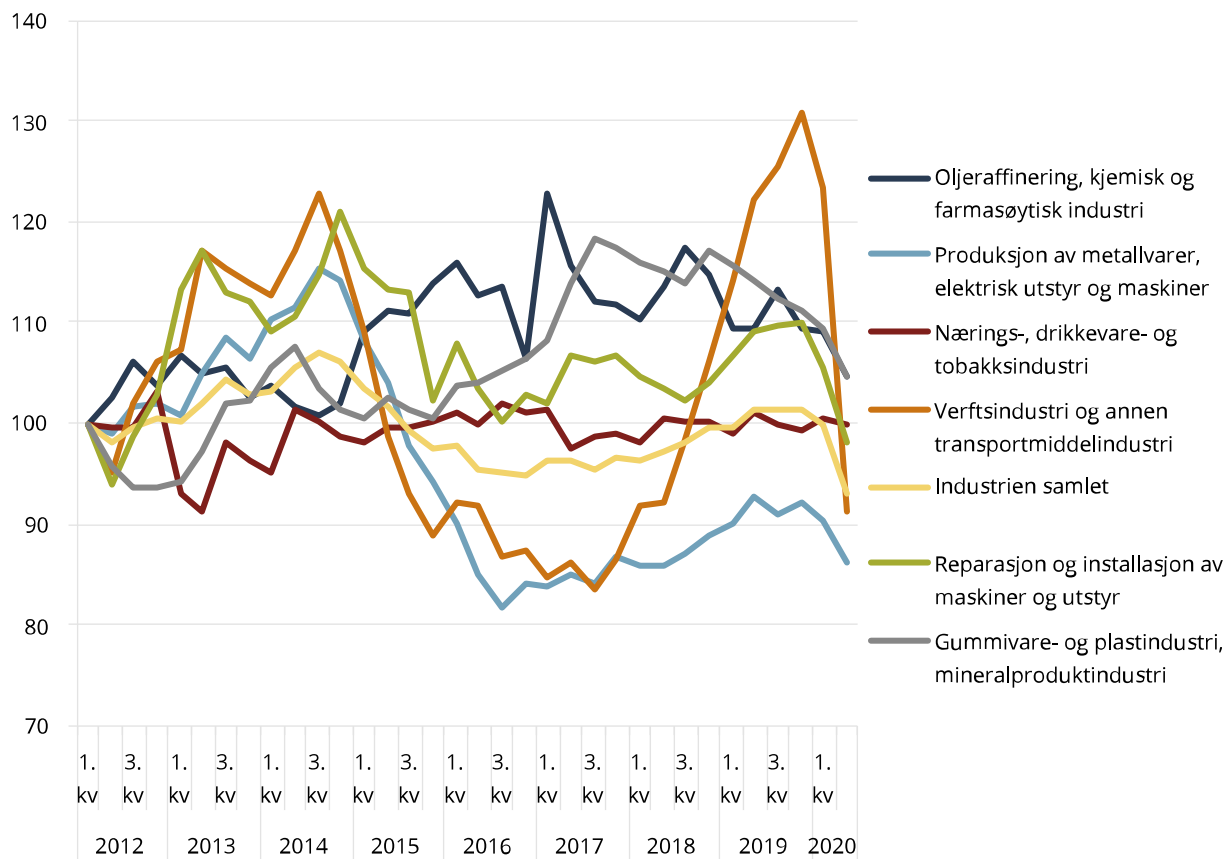
Ifølge sesongjusterte tall fra SSB har boligprisene steg kontinuerlig siden andre kvartal 2018. Etter en marginal vekst i første kvartal steg prisene kraftig i både andre og tredje kvartal i år. Sammenliknet med tredje kvartal i 2019 var boligprisene 4,4 prosent høyere i tredje kvartal i år. Boligprisene falt markant i mars ifølge sesongjusterte tall fra Eiendom Norge, trolig som følge av økt usikkerhet knyttet til konsekvensene av koronapandemien, og gikk også marginalt ned i april. Siden dette har boligprisene økt betydelig, og i september var boligprisene 5,8 prosent høyere enn i september 2019. Den kraftige boligprisveksten må sees i sammenheng med det store rentekuttet som Norges Bank foretok tidligere i vår. Det bidro til å senke lånekostnadene og ga økt realinntekt for størsteparten av befolkningen. I tillegg ble fleksibilitetskvoten i boliglånsforskriften midlertidig utvidet i andre og tredje kvartal, noe som trolig førte til at flere enn tidligere fikk innvilget boliglån. På bakgrunn av dette forventer vi at boligprisveksten blir noe høyere i år enn i fjor, og at den øker ytterligere neste år som følge av fortsatt lave utlånsrenter og lavere boligbygging. I 2022 forventer vi en noe lavere boligprisvekst. Utviklingen i boligprisene vil påvirke igangsettingen av nye byggeprosjekter. Etter en kraftig nedgang i boliginvesteringene i år forventer vi en flat utvikling neste år, før boliginvesteringene på ny øker i 2022.

Stor nedgang i industriinvesteringene

Industriinvesteringene økte med hele 23 prosent i fjor, ifølge sesongjusterte tall fra nasjonalregnskapet. Veksten var særlig sterk innen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri, reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr, samt næringsmiddelindustrien. Så langt i år har industriinvesteringene falt kraftig, med henholdsvis 10 og 11 prosent i første og andre kvartal. Nedgangen har vært særlig stor innen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri.

Ifølge SSBs investeringsundersøkelse fra august er virksomhetenes anslag på industriinvesteringene i år 23 prosent lavere enn tilsvarende anslag fra tredje kvartal for 2019 i fjor, målt i løpende priser. Det må imidlertid sees i sammenheng med at industriinvesteringene var på et høyt nivå i 2019 historisk sett. Usikkerhet knyttet til koronapandemien påvirker investe-

Figur 14. Bruttoprodukt for industrien. Utvalgte industrinæringer. Sesongjustert. Indeksert: 1. kvartal 2012=100.

Kilde: SSB (NR)

ringsanslagene i år. Det er oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri, installasjon og reparasjon av maskiner samt metallindustri som trekker investeringsanslagene mest ned. Investeringsanslagene for 2021 antyder en ny, kraftig nedgang på nesten 20 prosent sammenliknet med tilsvarende anslag for 2020. Vi venter derfor en betydelig nedgang i industriinvesteringene både i år og neste år. I 2022 forventer vi en moderat økning.

Nedgang i industriproduksjonen

Bruttoproduktet i industrien økte med 3,2 prosent i 2019. Det var særlig vekst i verftsindustri og annen transportmiddelindustri, samt produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner som trakk den samlede veksten opp, noe som kan sees i sammenheng med veksten i oljeinvesteringene i fjor. En nedgang i bruttoproduktet innen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri bidro på den andre siden til å

dempe veksten i industriproduksjonen. Så langt i år har industriproduksjonen falt kraftig, med 1,5 prosent i første kvartal og hele 6,8 prosent i andre kvartal. Det er særlig nedgangen i verftsindustri og annen transportmiddelindustri, samt produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner, begge leverandører til oljeindustri, som trekker ned i første halvår. Sesongjusterte månedstall viser imidlertid en sterk vekst i industrien både i juli og august. Veksten knyttes først og fremst til en gjeninnhenting i aktivitetsnivået etter det kraftige fallet i vår som følge av koronarestriksjonene.

Ifølge SSBs konjunkturbarometer for industrien er den generelle bedømmelsen av utsiktene for fjerde kvartal fremdeles pessimistisk, men noe mer positiv enn i forrige undersøkelse. Det er i stor grad usikkerhet knyttet til koronapandemien som ligger til grunn for pessimismen, og særlig ordretilgangen fra utlandet

er ventet å utvikle seg svakt. Dette må sees i sammenheng med rekordstore fall i BNP for en rekke land i løpet av andre kvartal i år. Det er produsenter av konsumvarer som har det mest positive synet på utsiktene i fjerde kvartal, mens utsiktene er mest negative blant produsenter av investeringsvarer og innsatsvarer. På grunn av det store fallet i etterspørselen i år venter vi en betydelig nedgang i industriproduksjonen i år. Deretter vil veksten i industriproduksjonen gradvis hente seg inn i løpet av 2021 og 2022, hjulpet av en fremdeles svak kronkurs som bidrar til økt konkurranseevne for eksporttettet industri.

Stort fall i privat konsum

Husholdningenes forbruk utgjør om lag halvparten av Fastlands-BNP, slik at deres forbruk har stor betydning for veksten i norsk økonomi. Husholdningenes konsum økte med 1,4 prosent i fjor. Det var marginal vekst i varekonsumet, men solid vekst i tjenestekonsumet trakk den samlede veksten opp. Husholdningenes konsum falt betydelig både i første og andre kvartal i år, og særlig nedgangen i andre kvartal var stor som følge av den omfattende nedstengningen. En økning blant annet i konsum av mat og drikkevarer gjør at varekonsumet samlet sett har økt i løpet av første halvår, mens et kraftig fall i tjenestekonsumet gjør at det samlede konsumet falt. Nedgangen i tjenestekonsumet må sees i sammenheng med at smittevernstiltakene i størst grad rammet tjenestesektoren.

Vi venter at veksten i reallønningene, det vil si lønninger justert for prisvekst, vil bli betydelig lavere i år og neste år som følge av høy arbeidsledighet. En høyere prisvekst neste år bidrar også negativt til reallønnsveksten. I 2022 forventer vi at reallønnsveksten er tilbake på om lag samme nivå som i fjor. Dette vil gi lavere vekst i disponibel realinntekt og dempe veksten i privat konsum i år og neste år, og omvendt i 2022. Husholdningenes sparerate har vokst kraftig i løpet av første halvår som følge av de begrensede konsummulighetene under koronakrisen. Vi forventer at spareraten vil falle gradvis fram mot 2022, og at de oppsparte midlene vil bidra til sterkere vekst i privat konsum framover. I tillegg til de løpende inntektene, tar husholdningene hensyn til sin formue når de bestemmer sitt forbruk, og en stor del av husholdningenes formue består av eiendom. Vi venter en mode-

rat vekst i boligprisene fra mot 2022, og sammen med lave renter, vil dette bidra til høyere vekst i konsumet. I sum venter vi at privat konsum vil vokse kraftig både neste år og i 2022 etter et kraftig fall i 2020.

Vekst i den offentlige etterspørselen

Den offentlige etterspørselen, det vil si summen av konsum og bruttoinvesteringer i offentlig forvaltning, utgjør rundt en tredel av Fastlands-BNP. Ekspansiv finanspolitikk under koronakrisen har bidratt til å dempe nedgangen i fastlandsøkonomien. I vår prognose legger vi til grunn at den offentlige etterspørselen vil vokse mer i år enn i fjor og at veksten blir noe lavere igjen neste år, slik det anslås i nasjonalbudsjettet for 2021. Den offentlige etterspørselen vil dermed utgjøre det viktigste bidraget til gjeninnhentingene i fastlandsøkonomien i år, og i noe mindre grad neste år.

Lavere eksport av tradisjonelle varer

Det var en solid vekst i eksporten av tradisjonelle varer i fjor, og i gjennomsnitt ble den 4,9 prosent høyere enn i 2018. Eksporten av tradisjonelle varer har falt kraftig i løpet av de to første kvartalene i 2020 som følge av koronapandemien som har rammet Norges viktigste handelspartnere hardt.

Den utenlandske etterspørselen etter norske varer og tjenester forventes å falle betydelig i år, før den gradvis tar seg opp i løpet av de to neste årene. Både utviklingen i smittespredningen av koronaviruset og den uavklarte situasjonen rundt Brexit er to vesentlige usikkerhetsmoment knyttet til utviklingen de kommende årene. Vi venter at den norske kronen vil holde seg svak, noe som isolert sett bidrar til økt eksport fra Norge. Vi venter at eksporten av tradisjonelle varer blir betydelig lavere i år enn i fjor, men at den deretter gradvis øker i løpet av 2021 og 2022 (tabell 2).

Valutakurs og rente

Den norske kronen svekket seg kraftig i løpet av de to siste ukene i mars og nådde rekordlave nivåer mot blant annet euro og amerikanske dollar. Dette gjenspeilet blant annet uro i finansmarkedene som følge av nedstengingen av mange økonomier for å begrense spredningen av koronaviruset. Den norske kronen styrket seg noe de påfølgende månedene, etter hvert som flere land gjenåpnet økonomien og oljeprisen tok

seg noe opp. Etter at nye nedstenginger ble annonsert i flere av Norges viktigste handelspartnere i slutten av oktober, svekket den norske kronen seg igjen, noe som tyder på økt usikkerhet blant utenlandske investorer og mindre risikovilje til å holde norske kroner. Disse bevegelsene i kronekursen som strekker seg utover endringene i oljepris samt renten og prisvekst i Norge og utlandet er vanskelige å fange i modellberegningene.⁷ I denne prognosen har vi derfor valgt å holde eurokursen konstant på 10,9 kroner ut 2022, som var gjennomsnittlig kurs måneden før vi avsluttet våre beregninger. Det er stor usikkerhet knyttet til utviklingen av kronekursen framover.

Norges Bank besluttet å holde styringsrenten uendret på 0,0 prosent i september. Ifølge deres siste renteprognose vil styringsrenten trolig bli værende på det nivået ut 2021 og øke gradvis først i 2022. Renteprognosen er dermed om lag uendret siden forrige rentemøte. Begrunnelsen for dette var at det fortsatt ville ta tid før norsk økonomi kommer tilbake til nivået før pandemien, selv om aktiviteten hadde tatt seg opp og arbeidsmarkedet bedret seg siden forrige rentemøtet. I tillegg forventet Norges Bank at en styrking av den norske kronen sammen med utsikter til lav lønnsvekst ville bidra til lavere prisvekst framover. I våre beregninger har vi lagt til grunn at pengemarkedsrenten vil utvikle seg i tråd med Norges Banks siste renteprognose.

Gjeninnhenting i norsk økonomi fortsetter

Etter nedgangen i mars og april, begynte aktiviteten i norsk økonomi å ta seg opp allerede i mai, etter hvert som de strengeste smitteverntiltakene ble fjernet eller dempet. Ifølge månedstall fra nasjonalregnskapet har Fastlands-BNP økt i fire måneder på rad, selv om det i august fortsatt var 4 prosent lavere enn i februar. Vi venter at Fastlands-BNP vil fortsette å vokse ut prognoseperioden. Som årsgjennomsnitt venter vi imidlertid en nedgang på 2,7 prosent i år. Dette gjenspeiler utviklingen i de aller fleste etterspørselskomponen-

tene i norsk økonomi: Både privat konsum, bruttoinvesteringene og eksport har tatt seg opp siden april, men var i august fortsatt på et lavere nivå enn før koronautbruddet, slik at vi venter at de samlet i 2020 vil være lavere enn i fjor (tabell 3). Det eneste unntaket er den offentlige etterspørselen, det vil si summen av offentlige konsum og investeringer, som vil være høyere i 2020 enn i 2019. Dette vil være det eneste positive bidrag til Fastlands-BNP i år, og ifølge våre beregninger demper det nedgangen med om lag 0,9 prosentpoeng. Til neste år vil de fleste etterspørselskomponentene bidra til veksten i fastlandsøkonomien, og særlig privat konsum, mens den offentlige etterspørselen vil bidra i mindre grad enn i år. Et betydelig fall i oljeinvesteringene neste år vil dempe veksten i Fastlands-BNP, mens boliginvesteringene vil vise nullvekst ifølge våre beregninger. I 2022 vil veksten i Fastlands-BNP være bredt basert, og vi venter positive bidrag fra alle etterspørselskomponentene.

Koronapandemien utgjør en betydelig usikkerhetsfaktor i vurderingen av utsiktene framover. En bredt tilgjengelig vaksine ventes tidligst til neste vår, og denne høsten har smittetallene økt kraftig igjen. I Norge er smittespredningen foreløpig lavere enn i de fleste landene, og smitteverntiltakene er dermed mindre omfattende. Derimot har flere av Norges viktigste handelspartnere nylig gjeninnført lokale nedstenginger og strenge smitteverntiltak. I denne prognosen har vi tatt høyde for det ved å legge til grunn en forverring av den økonomiske utviklingen blant Norges handelspartnere i fjerde kvartal i år og inn i neste år. Svaker konjunkturer internasjonalt vil dermed føre til lavere eksport i år og neste år enn i fjor. Om spredningen av koronaviruset internasjonalt og i Norge tiltar, og det blir nødvendig med like omfattende nedstenginger som tidligere i vår, kan det medføre større negative konsekvenser for norsk og internasjonal økonomi enn vi har lagt til grunn i denne prognosen.

NAV's arbeidsmarkedsprogno

Antallet registrerte helt ledige var på sitt høyeste ved utgangen av mars med i overkant av 300 000. På det tidspunktet utgjorde permitterte 61 prosent av de registrerte helt ledige. Antallet helt ledige har blitt mer enn halvert siden mars, og det er særlig antallet

⁷ Vi benytter KVARTS-modellen i vårt prognosearbeid. Denne modellen er utviklet i SSBs forskningsavdeling. I boks 2.1 i «Konjunktur-tendensene 2019/1» redegjør SSB for valget mellom konstant kronekurs og kursen som følger av modellberegningene, samt konsekvensene av en sterkere kronekurs for norsk økonomi ifølge KVARTS.

Tabell 3. NAVs prognose for utviklingen i norsk økonomi i 2020 – 2021. Prosentvis vekst om ikke annet er angitt

	2020	2021	2022
Arbeidsmarked			
Registrerte helt ledige	141 000	95 000	86 000
Registrerte helt ledige i prosent av arbeidsstyrken	5,0	3,3	3,0
AKU-arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken	4,7	4,6	4,1
Sysselsettingsvekst (AKU)	-0,8	0,1	1,0
Arbeidsstyrkevekst (AKU)	0,2	0,0	0,4
Realøkonomi			
Konsum i husholdninger mm	-7,2	7,8	4,7
Bruttoinvesteringer Fastlands-Norge	-5,2	-0,5	2,5
- Boliginvesteringer	-8,5	0,0	4,7
Petroleumsinvesteringer	-3,1	-13,4	1,2
Eksport	-3,6	3,3	5,6
- Tradisjonelle varer	-6,3	2,5	7,6
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge	-2,7	2,7	3,2
Valutakurs og oljepris (nivå)			
NOK per euro	10,8	10,9	10,9
Råoljepris i dollar	41,9	42,8	45,8

Kilde: NAV

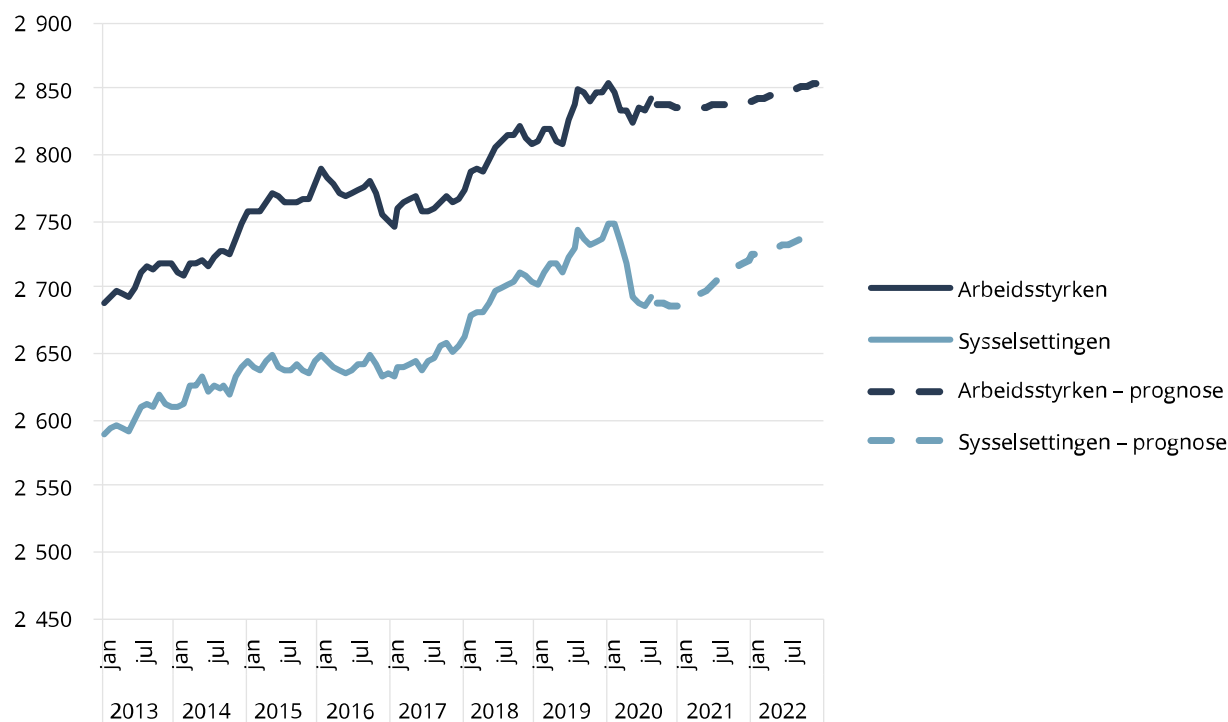
helt permitterte som har gått ned. Ved utgangen av oktober var det registrert 201 000 færre helt ledige enn i mars: 162 000 av disse, eller 8 av 10, hadde vært permittert. Dermed utgjør de permitterte i oktober bare 22 prosent av de registrerte helt ledige. Antall sysselsatte, både målt med AKU og nasjonalregnskapet, har vist en forholdsvis moderat nedgang i første halvår i år, mens nedgangen i utførte arbeidstimer ifølge begge kilder er klart dypere.

Både NAVs og SSBs statistikk over ledige stillinger viser at etterspørsel etter arbeidskraft falt kraftig som følge av koronakrisen. Sesongjusterte tall fra SSB viser at antallet ledige stillinger falt med 23 prosent fra første til andre kvartal i år, mens antallet nye ledige stillinger registrert på nav.no per virkedag falt med 25 prosent fra februar til mars. Antallet nye utlysninger per virkedag på nav.no har vist en økende trend de siste månedene, men var i oktober fortsatt 6 prosent

lavere enn i oktober fjor. Dette tyder på at etterspørsel etter arbeidskraft vil øke sakte framover.

Ifølge sesongjusterte AKU-tall har antall sysselsatte gått ned med 42 000 i løpet av de tre første kvartalene i år. Nedgangen i antall sysselsatte var særlig stor i andre kvartal, samtidig som antall utførte ukeverk falt enda kraftigere. I tredje kvartal var antall sysselsatte omtrent uendret, mens nedgangen i utførte ukeverk hadde blitt reversert. Dette tyder på at mange permitterte var tilbake på jobb i tredje kvartal og at det i liten grad var nye ansettelser. Vi venter at sysselsettingen blir lavere i år enn i fjor, men at den øker moderat fram mot 2022 (figur 15). Som årlig gjennomsnitt anslår vi at sysselsettingen målt med AKU vil gå ned med 0,8 prosent i år, for så å øke med 0,1 prosent i 2021 og 1,0 prosent i 2022. Det innebærer en økning i antall sysselsatte på cirka 50 000 fram til utgangen av 2022.

Figur 15. Antall personer i arbeidsstyrken og antall sysselsatte ifølge AKU.1 000 personer. Sesongjusterte tall.

Kilde: SSB og NAV

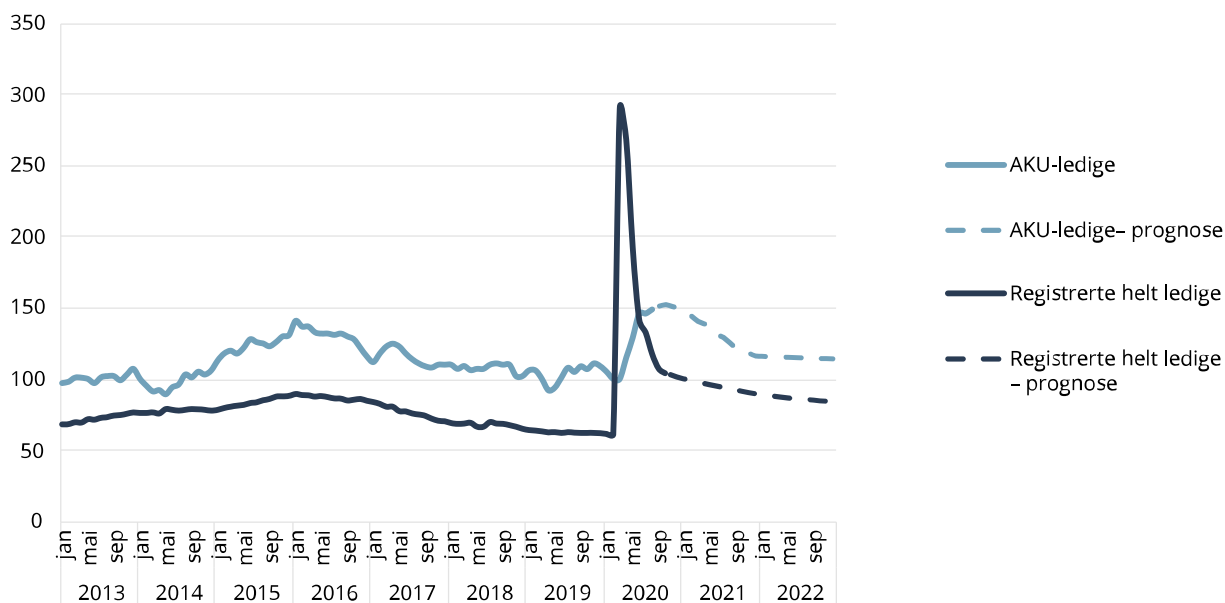
Antall personer i arbeidsstyrken har vist en moderat nedgang hittil i år. Vi legger til grunn lavere nettoinnvandringen framover, samt lavere vekst i befolkningen i yrkesaktiv alder, slik det anslås i SSBs befolkningsframskriving. Reiserestriksjoner som følge av koronapandemien og lavere etterspørsel etter arbeidskraft i Norge vil dempe arbeidsinnvandringen. Dette bidrar til å dra ned veksten i arbeidsstyrken de nærmeste årene. Fortsatt høy arbeidsledighet vil på sin side bidra til at yrkesdeltakelsen forblir lavere enn i fjor fram til 2022, selv om vi venter at den tar seg noe opp i løpet av prognoseperioden. Samlet anslår vi at antall personer i arbeidsstyrken vil øke i gjennomsnitt med 0,2 prosent i år, holde seg stabilt neste år og øke med 0,4 prosent i 2022.

AKU-ledigheten har økt med om lag 50 000 personer i løpet av andre og tredje kvartal i år ifølge sesongjusterte tall. Dette er en relativt moderat økning sammenliknet med den registrerte ledigheten. AKU-ledigheten tilsvarte 5,3 prosent av arbeidsstyrken i tredje kvartal, som er høyere enn den registrerte arbeidsledigheten på det tidspunktet. Sammenliknet med den

registrerte ledigheten, gjenspeiler ikke AKU-ledigheten i like stor grad økningen i antallet permitterte. Derimot kan AKU-ledigheten fange flere nykommere på arbeidsmarkedet, for eksempel de som ikke har opparbeidet seg dagpengerettigheter. Ifølge vår prognose vil AKU-ledigheten begynne å gå ned neste år, og fortsette å falle i 2022 (figur 16). Som andel av arbeidsstyrken vil AKU-arbeidsledigheten utgjøre 4,7 prosent i år, 4,6 prosent neste år og 4,1 prosent i 2022. Den drastiske økningen i antallet helt ledige i mars har i stor grad blitt reversert. Sesongjusterte tall viser imidlertid at nedgangen de seneste månedene har avtatt. Vi venter at antall helt ledige vil fortsette å gå ned i løpet av de neste to årene, men i et klart saktere tempo. I nasjonalbudsjett 2021 foreslås en betydelig økning i antall plasser i arbeidsmarkedstiltak. Flere tiltaksplasser enn i år vil bidra til nedgangen i antallet helt ledige i 2021. Vi anslår at det i gjennomsnitt vil være 141 000 helt ledige i år, 95 000 neste år og 86 000 i 2022. Det innebærer en registrert arbeidsledighet på 5,0 prosent av arbeidsstyrken i år og på henholdsvis 3,3 og 3,0 prosent i 2021 og 2022. Mot slutten av prognoseperioden vil avviket mellom

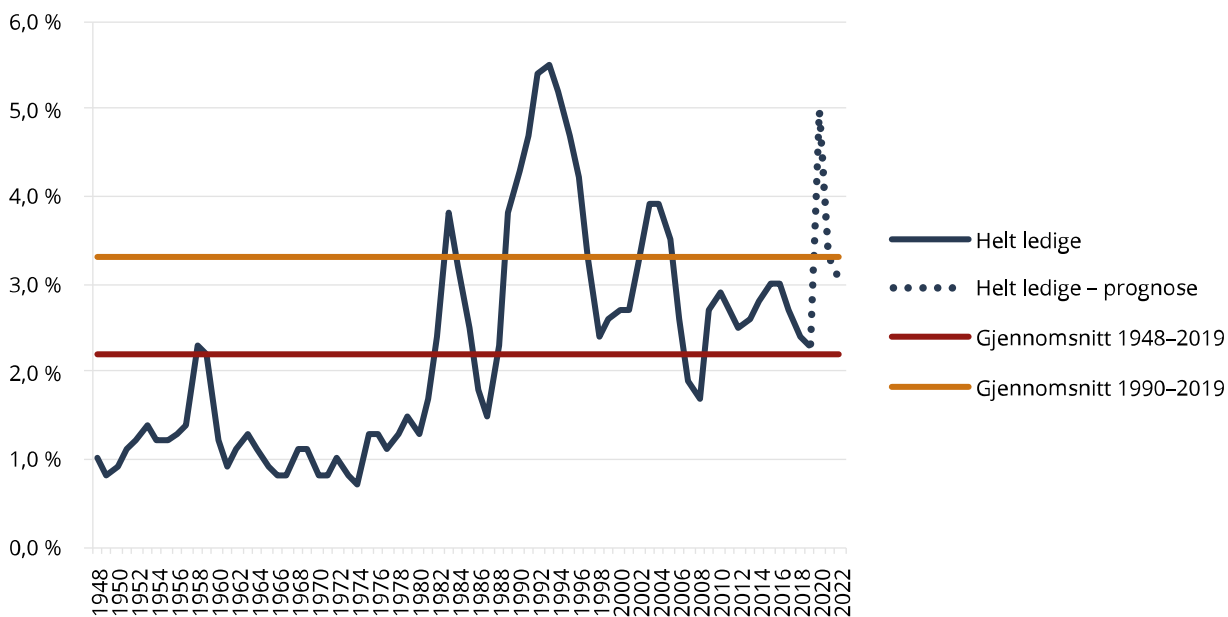
AKU- og registrert ledighet dermed være nærmere målene vil være på et høyere nivå enn før korona-
det historiske gjennomsnittet, samtidig som begge krisen (figur 17).

Figur 16. Antall registrerte helt ledige og ledige ifølge AKU. 1000 personer. Sesongjusterte tall.

Kilde: SSB og NAV

Figur 17. Helt ledige i prosent av arbeidsstyrken. Årlig gjennomsnitt.

Kilde: NAV

Tabell 4. Befolkning i yrkesaktiv alder, arbeidsstyrken, sysselsatte og arbeidsledige ifølge AKU

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Befolkning 15-74 år	3 798 000	3 850 000	3 896 000	3 935 000	3 966 000	3 993 000	4 015 000
Arbeidsstyrken	2 704 000	2 723 000	2 764 000	2 769 000	2 763 000	2 802 000	2 830 000
Sysselsatte	2 602 000	2 624 000	2 639 000	2 638 000	2 647 000	2 694 000	2 724 000
Yrkesdeltakelsen	71,2 %	70,7 %	71,0 %	70,4 %	69,7 %	70,2 %	70,5 %
AKU-arbeidsledige	102 000	98 000	125 000	131 000	117 000	108 000	106 000
Registrerte helt ledige (NAV)	69719	75254	80561	83813	74235	65547	63451

Kilde: SSB og NAV

Makromodellen KVARTS

NAVs prognose om utviklingen i norsk økonomi og arbeidsmarked er basert på modellsimuleringer vi har gjort med den makroøkonometriske modellen KVARTS. KVARTS er en modell for norsk økonomi utviklet av SSB. Modellen er estimert på data fra nasjonalregnskapet og basert på økonomisk teori. For mer informasjon om modellen, se *MODAG* og *KVARTS - SSB*.

Referanser

Statistisk sentralbyrå (2019). *Konjunkturtendensene 2019/1*.